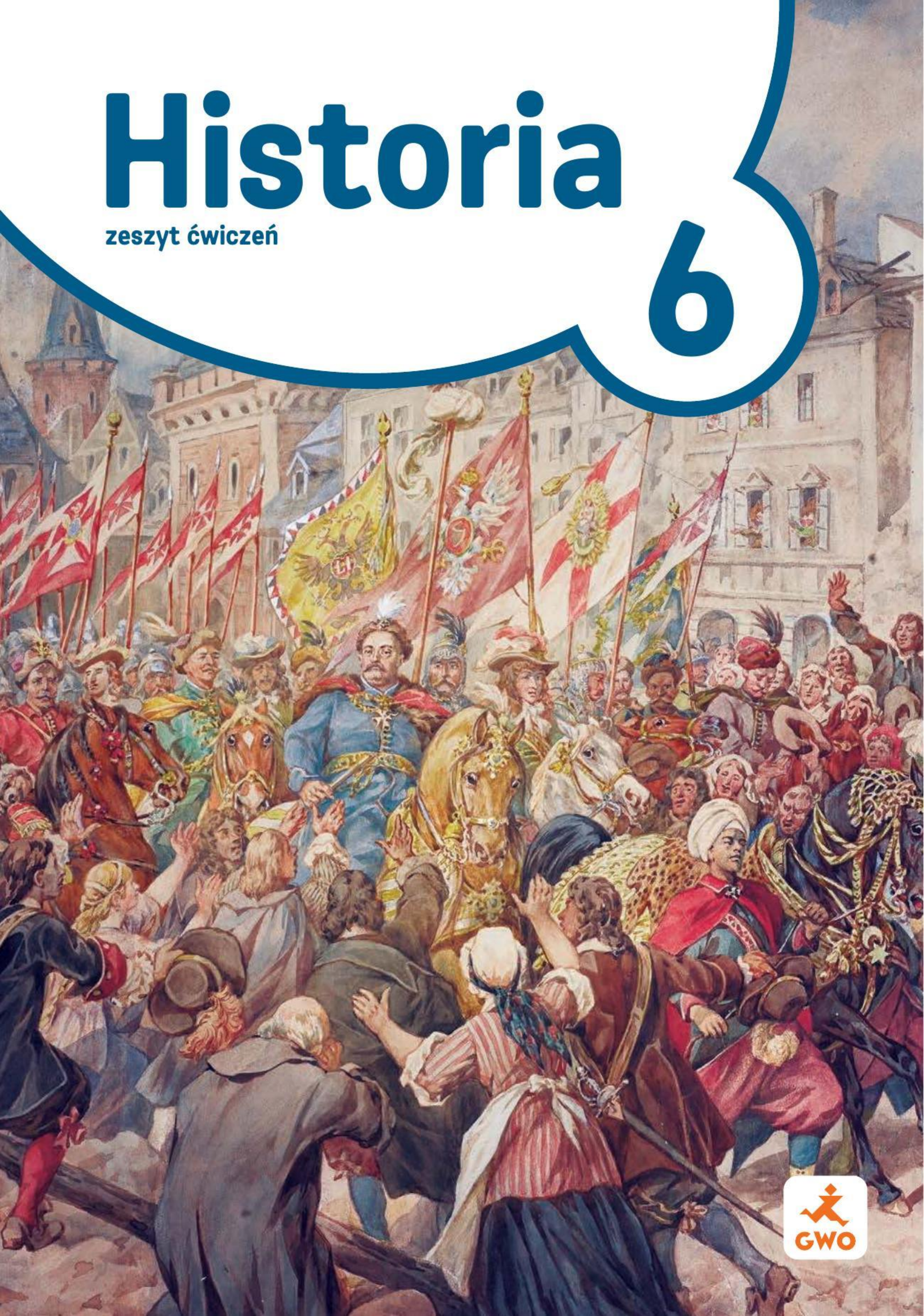
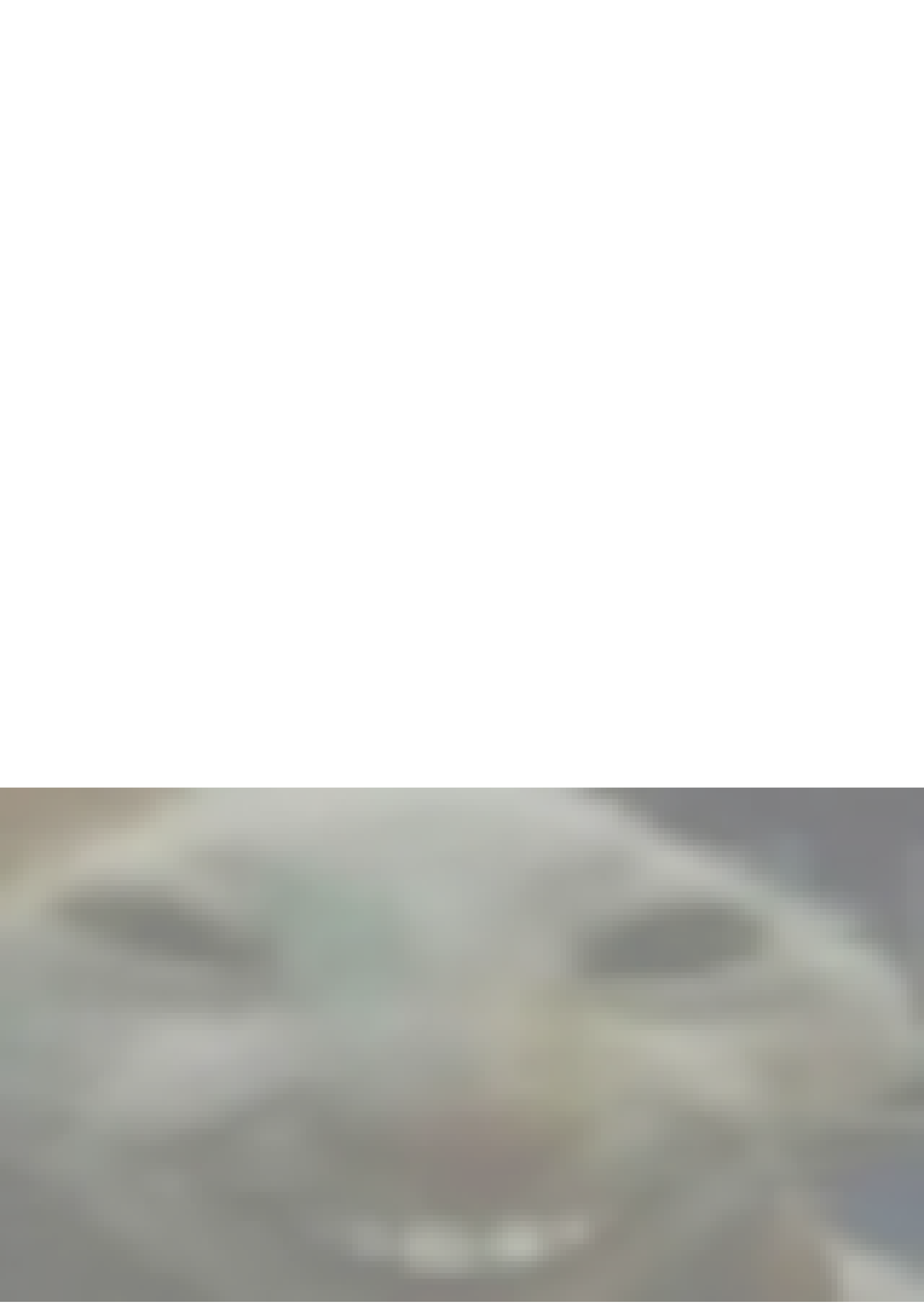

Historia

zeszyt ćwiczeń

6

Tomasz Małkowski

Historia 6

**zeszyt ćwiczeń dla klasy szóstej
szkoły podstawowej**

Redaktor prowadzący: Aleksandra Grygo

Redakcja merytoryczna i opracowanie merytoryczne map: Robert Tocha

Redakcja językowa: Aleksandra Grygo, Grażyna Kompowska

Korekta: Renata Korewo, Elżbieta Pałasz

Opracowanie graficzne map: Leszek Jakubowski, Marcin Sobiech (EXGEO Professional Map)

Projekt graficzny książki: Maciej Krawczyński

Rysunki: Bartłomiej Brosz, Katarzyna Chmiel-Gugulska, Henryk Dzikowski, Natalia Helman, Agnieszka Jatkowska, Robert Jurga, Sławomir Kilian, Ewa Poklewska-Koziełło

Redakcja techniczna: Aleksandra Grygo

Skład: Ewa Nowaczyk

Na okładce: Juliusz Kossak, *Wjazd Jana III do Wiednia*, fot. Piotr Ligier, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Zeszyt ćwiczeń stanowi uzupełnienie podręcznika Tomasza Małkowskiego *Historia 6*, dopuszczonego przez MEN do użytku szkolnego – numer w wykazie: 829/3/2019. Obie książki są zgodne z programem *Podróże w czasie* dla II etapu edukacyjnego.

ISBN 978-83-8118-263-8

© Copyright by Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Wydawca: Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, 80-241 Gdańsk, Al. Grunwaldzka 50A

Gdańsk 2026. Wydanie ósme

Druk i oprawa: Interak, Czarnków

Książka została wyprodukowana na papierze z certyfikatami FSC, PEFC, EU-Ecolabel oraz Blue Angel.

Niniejsza publikacja podlega ochronie przewidzianej w przepisach Ustawy z dnia 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Każdy przypadek kopiowania lub zwielokrotniania fragmentu lub całości publikacji stanowi niedozwolone naruszenie praw twórcy lub wydawcy, o ile nie odbywa się zgodnie z przepisami wyżej wymienionej ustawy.

Wydawca nie wyraża zgody na wykorzystanie niniejszej publikacji ani jej części do eksploracji tekstów i danych (text and data mining, TDM) w rozumieniu art. 4 Dyrektywy 2019/790/UE.

Wszystkie książki Wydawnictwa są dostępne w sprzedaży wysyłkowej.

Zamówienia można składać w księgarni internetowej: www.ksiegarnia.gwo.pl lub nadsyłać listownie pod adresem:

Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

80-305 Gdańsk 5, skrytka pocztowa 80

tel. 801-643-917, 58-340-63-63

www.gwo.pl e-mail: handel@gwo.pl

Spis treści

1. Wielkie odkrycia geograficzne	4
2. Renesans w Europie	7
3. Reformacja w Europie	11
4. Reforma Kościoła Katolickiego	15
5. Czasy zygmuntofskie	18
6. Tolerancja religijna w Polsce	21
7. Gospodarka dawnej Polski	24
8. Renesans w Polsce	27
9. Unia lubelska	30
10. Bezkrólewie i wolna elekcja	33
11. Panowanie Stefana Batorego	36
12. Wojny ze Szwecją i z Moskwą	40
13. Konflikty z Turcją i ze Szwecją	43
14. Powstanie Chmielnickiego	46
15. Potop	49
16. Kryzys Rzeczypospolitej	52
17. Wojny z Turcją	55
18. Barok i sarmatyzm	58
19. Absolutyzm we Francji	62
20. Monarchia parlamentarna w Anglii	65
21. Oświecenie w Europie	68
22. Nowe potęgi w Europie	70
23. Powstanie Stanów Zjednoczonych	74
24. Początek rewolucji francuskiej	77
25. Od monarchii konstytucyjnej do republiki	80
26. Czasy saskie	82
27. Ostatni król Polski	85
28. Czasy stanisławowskie	89
29. Konstytucja 3 maja	93
30. II rozbiór Polski	96
31. Upadek Rzeczypospolitej	99
32. Podboje Napoleona	102
33. Po III rozbiórze Polski	106
34. Księstwo Warszawskie	109

1

Wielkie odkrycia geograficzne

Kiedy Polacy dowiedzieli się o odkrrrryciu Ameryki, na pewno mówili o papugach z Brrrazylii.

Chyba częściej o węzach. Opowiadali, że mają na końcu ogona miedziany dzwonek. Kiedy człowiek usłyszy dźwięk takiego dzwonka, z przerażenia rozsypuje się w popiół. A popiół ten – mówili – powinni stosować łysi na porost włosów.

ćwiczenie

1

Napisz pod każdym rysunkiem, jaką pokazuje przyczynę (lub jakie przyczyny) wielkich odkryć geograficznych.

ćwiczenie

2

W odpowiednich miejscach legendy narysuj strzałki w tych kolorach, którymi na mapie zaznaczono wyprawy trzech wielkich odkrywców.

LEGENDA

pierwsza wyprawa
Krzysztofa Kolumba

wyprawa Vasco
da Gamy

wyprawa Ferdy-
nanda Magellana

Oto targ w Toledo w 1540 r. Miasto było wtedy stolicą Hiszpanii. Jak to na targu, ludzie wymieniają się uwagami – a te nie zawsze są zgodne z prawdą. Przekreśl błędne wypowiedzi.

Uwaga! Amerykę nazywano wtedy Indiami Zachodnimi.

2

Renesans w Europie

Leonardo da Vinci zaprojektował spadochron, który wykonano dopiero w 2000 roku. Jego konstruktor skoczył na nim z balonu i udowodnił, że spadochron działa bez zarzutu.

A eksperrrci twierrrdzili, że się rrozpadnie albo zacznie wirrować w powietrzu!

ćwiczenie

1

Zaznacz krzyżykami w odpowiednich miejscach, które zdania odnoszą się do uczonych średniowiecza, a które – do uczonych odrodzenia.

Ówczcześni uczeni:	Średniowiecze	Odrodzenie
Uważali człowieka za istotę nędzną i grzeszną.		
Uczyli się greki i antycznej łaciny.		
Niewiele się zajmowali naukami przyrodniczymi.		
Dbali o rozwój zarówno umysłowy, jak i fizyczny człowieka.		
Twierdzili, że człowiek własnymi siłami zmienia świat na lepsze.		
Uważali świat za miejsce kary po wygnaniu z raju.		
Zauważyli, że każdy człowiek ma własne potrzeby.		
Interesowali się przeszłością swojego kraju oraz językiem i obyczajami jego mieszkańców.		

Oto niedokończony projekt poświęcony artystom włoskiego renesansu i ich dziełom. Dokończ go: napisz, kogo lub jakie dzieło przedstawia każda ilustracja.

MISTRZOWIE WŁOSKIEGO RENESANSU

Michał Anioł był

W Watykanie zaprojektował

A w Kaplicy Sykstyńskiej w Watykanie namalował

◀ Leonardo da Vinci był

.....

.....

.....

.....

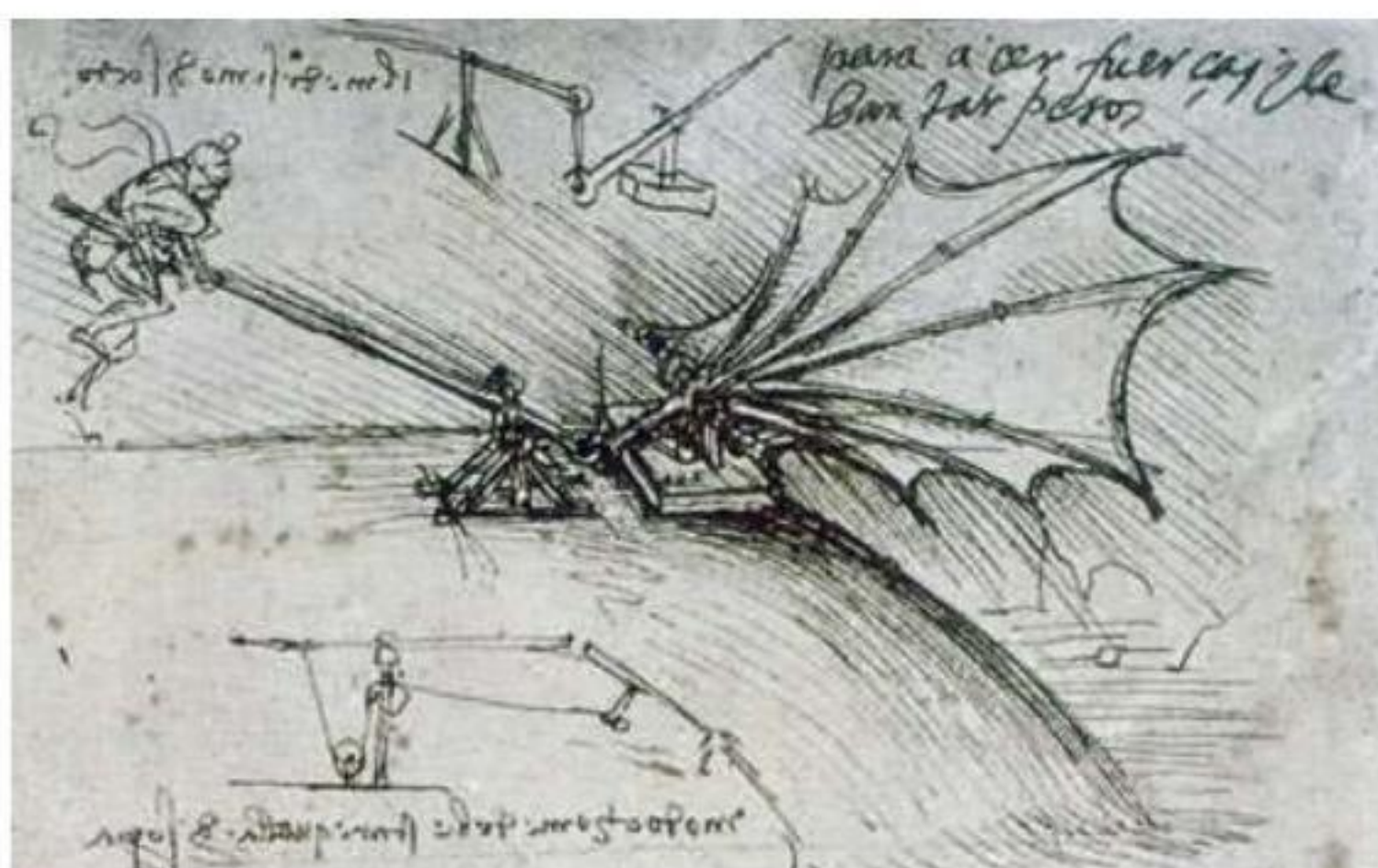
.....

▲ Namalował portret

.....

.....

◀ Zaprojektował też

.....

.....

Rafael Santi był

.....

.....

▲ Szkoła ateńska to

.....

.....

Jest wieczór, a Kamila właśnie sobie przypomniała, że jutro ma sprawdzian z renesansu. Koledzy próbują jej pomóc przez internet, ale... wszystko im się poplątało. Popraw ich błędy – wpisz w puste ekrany to, co twoim zdaniem powinna wiedzieć Kamila.

1

Kamila

Chłopaki, nic nie umiem z renesansu, a jutro sprawdzian 😞. Napiszecie mi to, co najważniejsze?

Piotrek

Pewnie!

Mariusz

Jasne!

Łukasz

Załatwione 🙌.

2

Piotrek

Renesans to odrodzenie włoskich miast pod koniec średniowiecza.

Kamila

To już coś wiem 😊.

TY

3

Mariusz

Odrodzenie zaczęli humaniści. To byli tacy artyści jak np. Michał Anioł 🎨.

Kamila

Dzięki 😊.

TY

4

Łukasz

Największym myślicielem odrodzenia spoza Włoch był św. Anzelm z Canterbury 😎.

Kamila

Ok 😊 🙌.

TY

3

Reformacja w Europie

W Genewie w czasach Kalwina nie wolno było mieć dzieł sztuki religijnej, takich jak obrazy, posąжки, a nawet różańce. Jeśli ktoś nie przestrzegał tego zakazu, groziła mu wysoka kara pieniężna.

Na szczęście dziś jest inaczej.

ćwiczenie

1

Na obrazach i rycinach (s. 11–12) ukazano zjawiska w Kościele Katolickim, które przyczyniły się do reformacji. Napisz obok każdej ilustracji: a) jakie zjawisko przedstawia, b) dlaczego budziło ono niezadowolenie lub oburzenie.

Papież Aleksander VI z dziećmi.
Obraz z XIX w.

.....

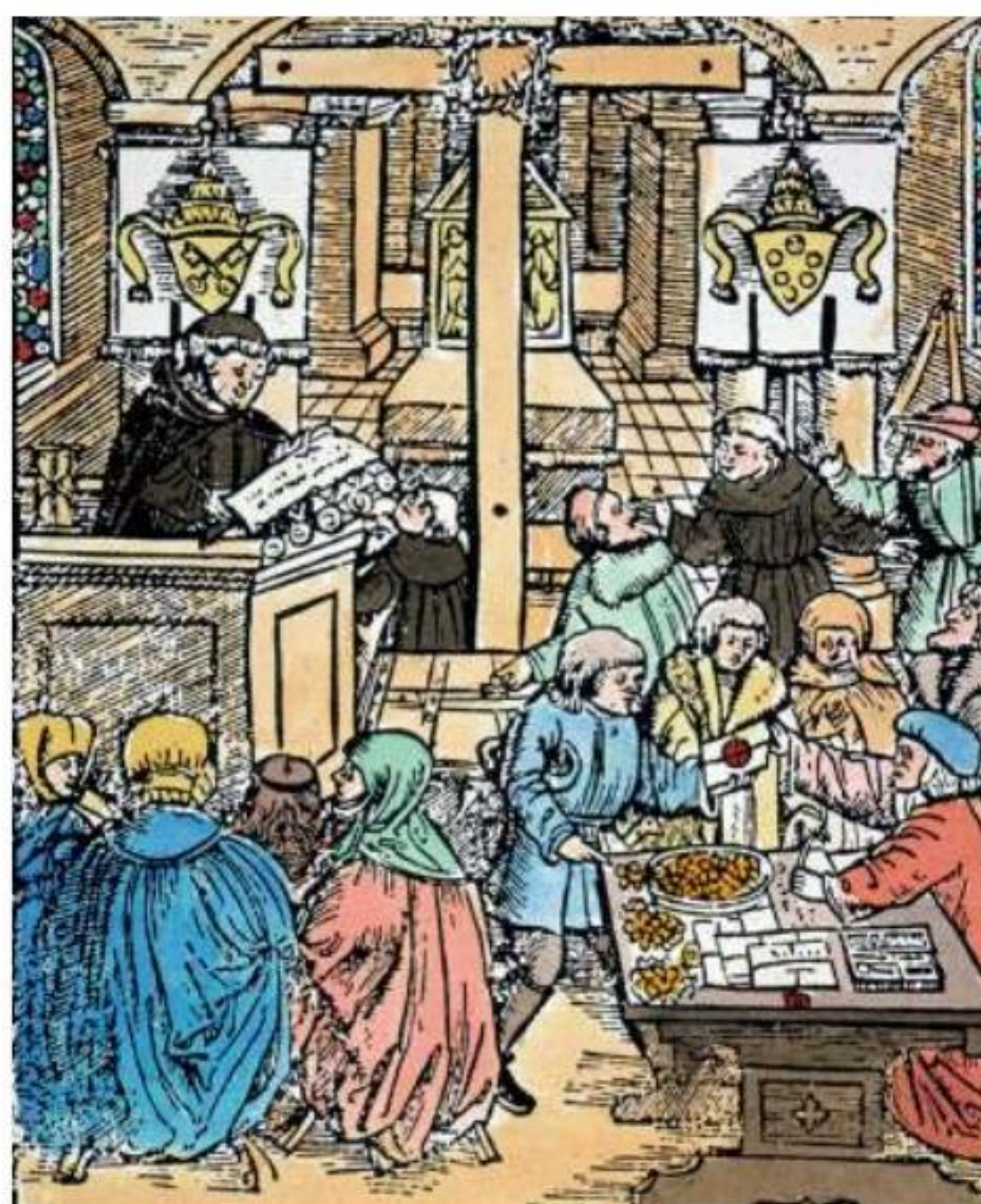
.....

.....

.....

.....

Z prawej strony u dołu handlarz odpustami wręcza list odpustowy mężczyźnie, który właśnie położył na stole pieniądze. Niemiecka rycina z 1525 r. Uwaga! Teza 82. w tekście źródłowym na s. 23 podręcznika wyjaśnia, co w ukazanej tu praktyce budziło oburzenie.

.....

.....

.....

.....

◀ Papież Leon X i jego dwaj kuzyni, których mianował kardynałami. Obraz Rafaela.

.....

.....

.....

.....

.....

ćwiczenie

2

Uzupełnij pojęciami z ramki zdania, które opisują przebieg reformacji w Niemczech.

wojny religijne ■ czyja władza, tego religia ■ papież ■ spalił ■ Augsburgu
 ■ wyklął ■ potępił ■ luterańskimi ■ odpustom ■ Wittenberdze

Marcin Luter ogłosił 95 tez przeciwko (1517).

Luter stwierdził, że i sobór mogą się mylić.

Papież Leon X wydał bullę, w której poglądy Lutra.

Luter publicznie bullę papieża.

Leon X Marcina Lutra jako heretyka.

Luter zorganizował w własny Kościół, nazwany Luteranckim.

W Niemczech wybuchły między katolickim cesarzem a książętami Rzeszy (lata 20. XVI w.).

Wojny religijne w Niemczech zakończył pokój w, który wprowadził zasadę: „.....” (1555).

ćwiczenie**3**

Zaznacz krzyżykami w odpowiednich miejscach tabelki, które stwierdzenia odnoszą się do katolicyzmu, które do luteranizmu, a które do kalwinizmu. Uwaga! Jedno ze stwierdzeń odnosi się do dwóch wyznań.

Stwierdzenia	Wyznanie		
	katolicyzm	luteranizm	kalwinizm
Każdy człowiek jest od urodzenia przeznaczony do zbawienia lub do potępienia.			
Do zbawienia są potrzebne dobre uczynki.			
O zbawieniu człowieka decydują trzy „tylko”: tylko łaska, tylko wiara, tylko Pismo Święte.			
Duchownych obowiązuje celibat.			
Duchowni mogą się żenić.			
Istnieje rozdział Kościoła od państwa.			
Nabożeństwa są odprawiane po łacinie.			
Władze Kościoła decydują, jak należy rozumieć Biblię.			

ćwiczenie**4**

W XVI-wiecznej niemieckiej gospodzie (s. 14) spotkali się przypadkowi podróżni różnych wyznań: katolicy, luteranie, jeden kalwinista i jeden anglikanin. Na szczęście różnice religijne nie przeszkadzają im w rozmowie. Pod rysunkiem napisz przy numerze każdej postaci, jakiego jest wyznania.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

4

Reforma Kościoła Katolickiego

Od XVII do XVIII wieku istniały misje jezuickie w Paragwaju. Indianie otrzymywali tam zapłatę za pracę, grali i śpiewali w zespołach muzycznych i urządzali przedstawienia teatralne. Mieli też własne oddziały wojskowe, które broniły ich przed napadami handlarzy niewolników.

Mógłbym być zwiadowcą w takim oddziale.

ćwiczenie

1

Zaznacz krzyżykiem poprawne zakończenie każdego zdania.

A. Inkwizycja istniejąca od XIII do XIX w.

- ☐ skazała na śmierć kilkaset tysięcy ludzi.
- ☐ skazała na śmierć kilkanaście tysięcy ludzi.
- ☐ nikogo nie skazała na śmierć, a nakładała jedynie kary pokutne.

B. Święte Oficjum

- ☐ powstało, by nawracać pogan na chrześcijaństwo.
- ☐ zwołało sobór trydencki.
- ☐ nadzorowało trybunały inkwizycji.

C. W trybunałach inkwizycji

- ☐ nie było tortur.
- ☐ torturowano oskarżonych rzadziej niż w świeckich sądach.
- ☐ torturowano oskarżonych częściej niż w świeckich sądach.

D. Władze świeckie

- ☐ uznawały i wykonywały wyroki inkwizycji.
- ☐ nie uznawały i nie wykonywały wyroków inkwizycji.
- ☐ potępiały inkwizytorów za stosowane przez nich metody.

E. W naszych czasach Kościół Katolicki ocenia działalność inkwizytorów jako

- ☐ powód do chwały.
- ☐ „bolesne zjawisko”, za które winę ponoszą władze świeckie.
- ☐ „bolesne zjawisko” w swoich dziejach.

Uzupełnij tabelkę ukazującą następstwa reformacji.

Skończył się średniowieczny uniwersalizm, ponieważ:	1. Humanizm rozbudził zainteresowanie historią i kulturą własnego kraju. 2. Kościoły reformowane nie uznawały władzy ani cesarza, a duchowni katoliccy skupiali się na sprawach swoich państw.
Dobiegło końca odrodzenie, gdyż:	
Nastąpiła reforma Kościoła Katolickiego (kontrreformacja). Zapoczątkował ją sobór trydencki obradujący w latach, który:	1. Ogłosił, że podstawa wiary to Pismo Święte i Tradycja. 2. Podkreślił, że do zbawienia konieczne są 3. Za obowiązującą wersję Biblii uznał 4. Utrzymał po łacinie i księży. 5. Potwierdził ważność odpustów, lecz sprzeciwił się 6. By podnieść poziom duchowieństwa, kazał starannie dobierać i kształcić ich w duchownych.

ćwiczenie

3

Oto garść informacji o jezuitach. Przekreśl te, które są błędne. Poprawne połącz z rysunkiem.

Składali ślub całkowitego posłuszeństwa papieżowi.

Każdy z nich miał prawo postępować według własnego uznania.

Pościli i medytowali więcej niż członkowie innych zakonów.

Organizowali misje w wielu krajach świata.

Popierali reformację.

Należeli do zakonu, którego założycielem był Galileusz.

Zachęcali protestantów do powrotu do Kościoła Katolickiego.

Nie dbali o wykształcenie.

Prowadzili szkoły.

Wydali *Indeks ksiąg zakazanych*.

Należeli do zakonu, którego założycielem był Ignacy Loyola.

Przyczynili się do zahamowania reformacji w niektórych krajach.

ćwiczenie

4

Rozwiąż rebus i wyjaśnij, jaki był związek ukrytego w nim hasła z inkwizycją.

.....

.....

.....

5

Czasy zygmuntofskie

Podobno za panowania Zygmunta Starego żył szlachcic siłacz. Kiedy przejeżdżał konno przez bramę miejską, potrafił chwycić dłońmi za kratę nad głową, ścisnąć konia nogami i wraz z nim zawisnąć w powietrzu na rękach.

To chyba jechał na barranie, bo koń waży co najmniej pół tony. Nawet ja bym go nie podniósł.

ćwiczenie

1

Oto pary pojęć i wyjaśnień. W każdej parze brakuje jednego wyjaśnienia; dopisz je i połącz oba pojęcia z właściwymi wyjaśnieniami – jak w przykładzie.

Bona	Litwinka, żona Zygmunta Augusta, .. królowa Polski
Barbara Radziwiłłówna	Włoszka, żona Zygmunta Starego, królowa Polski
czasy zygmuntofskie	
złoty wiek	lata rządów dwóch królów: Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta
Prusy Zakonne	teren państwa zakonu krzyżackiego w latach 1466–1525
Prusy Książęce	
Imperium Osmańskie	dzisiejsze Łotwa i Estonia
Inflanty	

Uzupełnij tabelkę pojęciami z ramki.

pokój ■ hołd lenny ■ lennem ■ podziałem ■ sułtanem ■ pruskim ■ przyłączył
 ■ pierwsza wojna północna ■ luteranizm ■ Augustowi ■ Prusami Książęcymi
 ■ Prusy Królewskie ■ w Prusach ■ Staremu

Polityka Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta	
Stosunki z zakonem krzyżackim	1. Krzyżacy pragnęli odzyskać, co doprowadziło do wojny polsko-krzyżackiej (1519–1521). 2. Nie mając szans na zwycięstwo, wielki mistrz Albrecht Hohenzollern: ■ rozwiązał zakon krzyżacki, ■ przyjął, ■ ogłosił utworzenie świeckiego państwa nazwanego 3. W 1525 r. Albrecht złożył Zygmunto- towi, nazwany hołdem
Stosunki z Imperium Osmańskim	Zygmunt Stary zawarł z (1533).
Mazowsze	W początkach rządów Zygmunta Starego było Polski. W 1529 r. król je do Polski.
Inflanty	1. W 1561 r. wielki mistrz rozwiązał zakon kawalerów mieczowych i poddał Inflanty Zygmunto- towi 2. Moskwa, Dania i Szwecja nie zgodziły się na oddanie Inflant Polsce i Litwie. Z tego powodu wybuchła (1563–1570). 3. Wojna zakończyła się Inflant między jej uczestników.

Na obrazie Jana Matejki *Hołd pruski* najważniejsze postacie zaznaczono strzałkami. Napisz krótką informację o każdej postaci – tak jak w przykładzie o Stańczyku.

Bona

.....

Zygmunt August – w dniu hołdu miał niecałe 5 lat;

potem został

Albrecht Hohenzollern

.....

Stańczyk – błazen Zygmunta Starego,
słynący z mądrości i ciętego dowcipu....

Zygmunt Stary

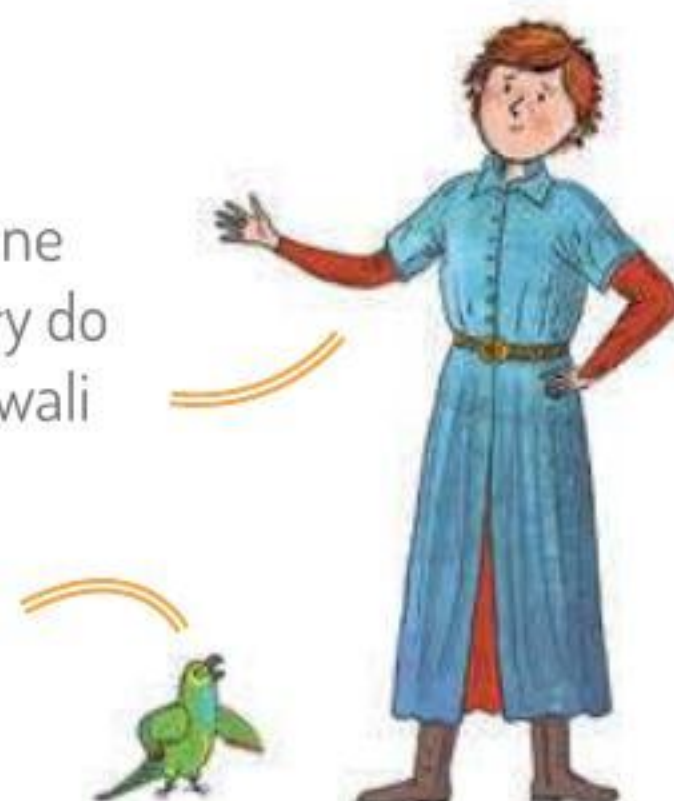
.....

6

Tolerancja religijna w Polsce

Uczniowie kolegów jezuickich wystawiali sztuki teatralne po łacinie, ale też po polsku. Te sztuki często nawiązywały do niedawnych wydarzeń. Widzowie na przykład rozpoznawali w bohaterze jakiegoś znanego awanturnika.

Ale ten awanturrrnik chyba nie mówił po łacinie?

ćwiczenie

1

Oto przedstawiciele trzech wyznań reformowanych z XVI w. Napisz przy każdym rysunku, kto spośród mieszkańców Polski i Litwy przyjął dane wyznanie.

luteranizm

.....

.....

kalwinizm

.....

.....

arianizm

.....

.....

Połącz każdy początek zdania (z lewej) z odpowiednim zakończeniem (z prawej), tak by powstała poprawna informacja.

TOLERANCJA RELIGIJNA W POLSCE I NA LITWIE W XVI WIEKU

Katolicka szlachta

chronili przed prześladowaniami katolickich duchownych, którzy zmienili wyznanie.

Znaczna część katolickiego duchowieństwa

sprzeciwiała się prześladowaniom religijnym w imię wolności i równości szlachty.

Magnaci i szlachta

potępiała protestantów, a sądy duchowne skazywały ich na surowe kary.

Zygmunt Stary

zniósł obowiązek wykonywania wyroków sądów duchownych przez władze świeckie.

Zygmunt August

zakazał zmiany wyznania, ale nikogo nie prześladował.

W XVI-wiecznej karczmie kilku szlachciców rozmawia o jezuitach. Nie wszyscy są jednak dobrze poinformowani. Przekreśl te wypowiedzi, których autorzy się mylą. Pod ilustracją napisz, jakie błędy popełnili.

ćwiczenie

4

Prawda czy fałsz? Zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
Żydzi od średniowiecza uciekali z Polski przed prześladowaniami.		
Żydzi różnili się od innych mieszkańców Polski religią, obyczajami, strojem i językiem (jidysz).		
Sprawami Żydów z Polski i Litwy zajmował się parlament o nazwie Sejm Czterech Ziem.		
Żydzi izolowali się od ludzi innych narodowości, czym budzili ich niechęć.		
Aż do połowy XVII w. Polska była krajem wyjątkowo niebezpiecznym dla Żydów.		

7

Gospodarka dawnej Polski

Gościnność polskiej szlachty budziła zdumienie cudzoziemców. Kiedy gość pochwalił coś w domu swego gospodarza, na przykład kubek albo świecznik, zwykle dostawał tę rzecz w prezencie. Jeśli nie chciał przyjąć подарunku, gospodarz czuł się obrażony i mógł porąbać niewdzięcznika szablą!

Ja bym prrrrędko powiedział, że mi się ta szabla barrrrdzo podoba.

ćwiczenie

1

Pod mapą XVI-wiecznej Europy znajdują się wypowiedzi czterech jej mieszkańców. Kto gdzie mieszka? W każdy kwadrat na mapie wpisz numer właściwej wypowiedzi.

1 Helenko, co tu jeszcze zrobić, żeby folwark powiększyć? Ceny zboża rosną jak szalone. Nic, tylko sprzedawać więcej pszenicy.

2 Z jednej strony płyną do nas szkuty ze zbożem i z drewnem, z drugiej – okręty z winem, sukrem i innymi towarami. A my się bogacimy na tym, że u nas handlują!

3 Pan zamienił nam czynsz na pańszczyznę, bo potrzebuje więcej pracowników na folwarku.

4 Rzemiosło rozwija się u nas świetnie, ale mamy za mało zboża i drewna. Musimy je sprowadzać z zagranicy.

Oto chłop i szlachcic z XVI w. Wokół nich są rozsypane informacje. Połącz każdą informację z tą osobą, do której się odnosi – tak jak w przykładzie.

Starał się powiększyć folwark,
żeby sprzedać więcej zboża.

Sądził swoich
poddanych.

Był właścicielem ziemi.

Chłopi nazywali
go panem.

Był poddanym
właściciela ziemi.

Od 1520 r. musiał odrabiać
pańszczyznę co najmniej
jeden dzień w tygodniu.

Do niego należały folwark
i chłopskie gospodarstwa.

Utrzymywał się z plonów
ziemi, którą dzierżawił.

Odrabiał pańszczyznę
na folwarku.

Na jego folwarku
pracowali poddani.

ćwiczenie**3**

Przeczytaj uważnie tekst źródłowy ze s. 52 podręcznika. Potem zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu: jest taka informacja w tekście czy jej nie ma.

	JEST	NIE MA
Pan ma prawo skazać poddanego na śmierć.		
Poddani muszą odrabiać kilka dni pańszczyzny w tygodniu.		
Wieśniaczki sprawiają wrażenie zamożnych.		
Kara pieniężna za zabicie psa jest wyższa od kary za zabicie chłopca.		
Kmiecie mają swoich niewolników.		

ćwiczenie**4**

Ilustracja przedstawia gdański port na Motławie w XVIII w. Przez pomyłkę znalazło się na niej 10 elementów z naszych czasów. Odszukaj je i przekreśl.

Odpowiedź znajdziesz na s. 112.

8

Renesans w Polsce

Do dawnej szkoły chodzili tylko chłopcy. Ale Marcin Kromer, który żył w XVI wieku, napisał: „Również i dziewczęta z domów szlacheckich i mieszczańskich uczą się, już to w domu, już to po klasztorach, czytać i pisać po polsku, a nawet i po łacinie”.

Nie mogły się uczyć angielskiego zamiast łaciny?

ćwiczenie

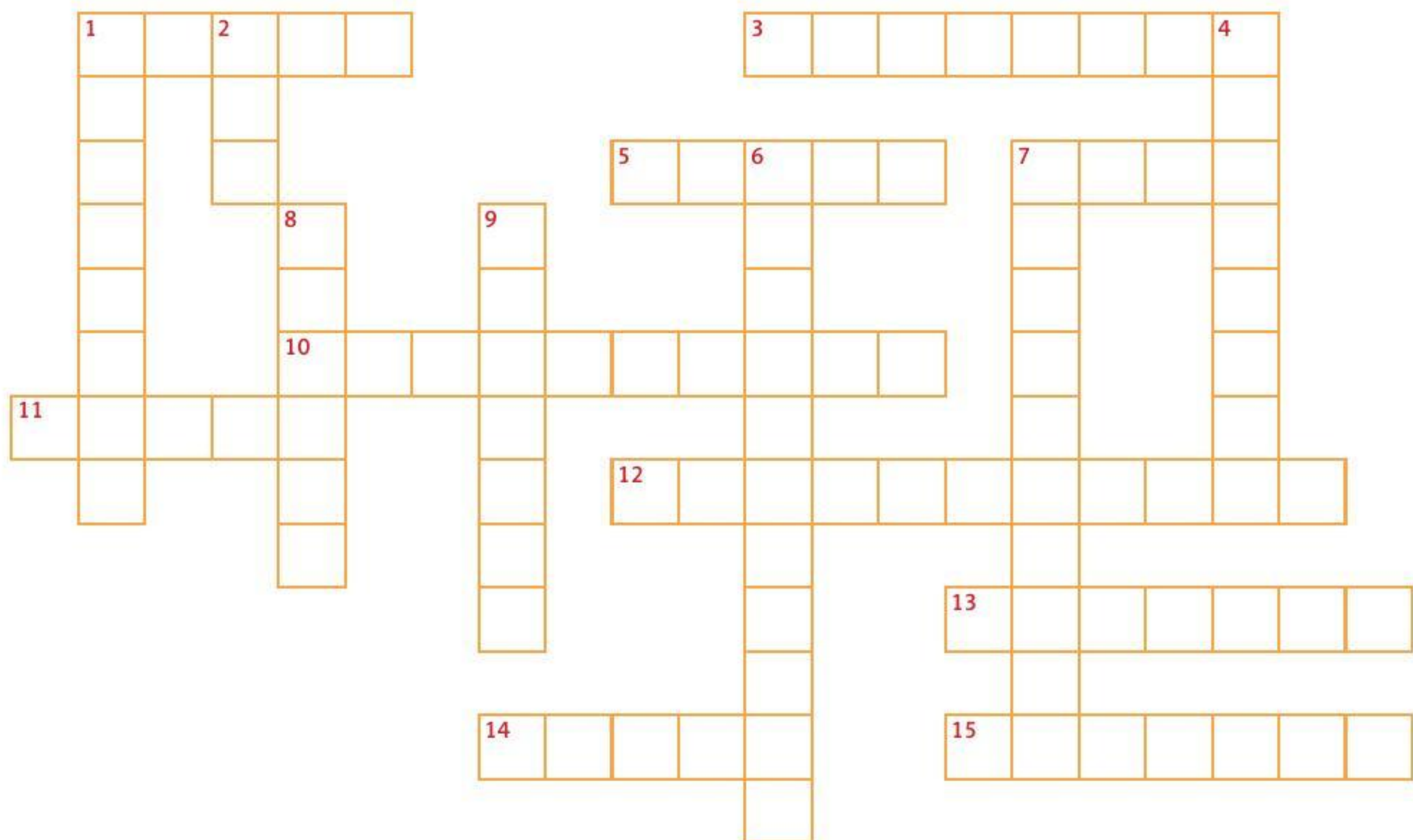
1

Oto zdjęcia renesansowych budowli, o których mowa w tym rozdziale podręcznika. Wpisz na każdej fotografii numer właściwego podpisu z ramki.

1. Kaplica Zygmuntowska na Wawelu ■ 2. Rynek w Zamościu
 ■ 3. Działek zamku w Baranowie Sandomierskim ■ 4. Ratusz w Poznaniu

Rozwiąż krzyżówkę.

Poziomo:

1. Ozdobna tkanina, której nici tworzą jakiś obraz.
3. Inaczej odrodzenie.
5. Zamek, główny ośrodek polskiego odrodzenia, nazwany tak samo jak wzgórze, na którym stoi.
7. Żona Zygmunta Starego.
10. Napisał dzieło *O poprawie Rzeczypospolitej*.
11. Miasto na Litwie, w którym w 1579 r. powstał uniwersytet.
12. Nazwisko twórcy literackiej polszczyzny.
13. Zakonnicy prowadzący kolegia.
14. ... Zygmunt, miał bić na chwałę Boga, Jagiellonów i Królestwa Polskiego.
15. ... Zygmuntońska, uważana za najpiękniejszą budowlę renesansu w Polsce.

Pionowo:

1. ... Zamojska, prywatna uczelnia ufundowana przez Jana Zamoyskiego.
2. Nazwisko autora *Żywota człowieka poczciwego*.
4. Błazen obu królów Zygmuntów.
6. Selery, pory i kalafiory przywiezione z Włoch.
7. Zygmunt August powiększył ją do 4 tysięcy książek.
8. Miasto założone przez Jana Zamoyskiego.
9. ... Sandomierski, gdzie stoi „mały Wawel”.

Podpisz portrety sześciu ważnych postaci polskiego odrodzenia. Ich listę znajdziesz w ramce.

Zygmunt Stary ■ Jan Kochanowski ■ Andrzej Frycz Modrzewski
■ Mikołaj Rej ■ Stańczyk ■ Jan Zamoyski

Domagał się równości stanów wobec prawa.

Napisał, „iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają!”.

Nawet królowi mógł powiedzieć, co chciał.

Założył miasto.

Pisał fraszki i treny.

Kazał przebudować zamek na Wawelu w stylu renesansu.

W 1569 roku Lublin już od kilkudziesięciu lat miał wodociągi! Wiadomo, że ich budowę kierował rurmistrz Jan. Rurami były wydrążone pnie drzew, połączone żelaznymi kołnierzami.

Gdybym wtedy żył, obrrrałbym drrrogę karrrierrry jako rrrurrr-mistrz Napoleon.

ćwiczenie

1

Wyobraź sobie, że jest sierpień 1569 r. Kupiec Jerzy z Krakowa przyjechał na jarmark do Lublina. Zatrzymał się w gospodzie i właśnie zamawia wieczerzę u karczmarza. Uzupełnij rozmowę obu mężczyzn wyrazami z ramki. Uwaga! Słowa w ramce są podane w mianowniku; wpisz każde we właściwym przypadku.

Podlasie ■ Moskwa ■ unia ■ Rzeczpospolita ■ Ukraina ■ sejm
■ Litwini ■ Wołyń ■ Polska ■ Tatarzy

Kupiec Jerzy: Ej, karczmarzu! Długo jeszcze mam czekać?

Karczmarz Mikołaj: Wybaczcie, panie, tłok dziś okrutny, bo jarmark. A dopiero co się skończył, na który posłowie i z, i z Litwy zjechali.

Kupiec Jerzy: Ponoć którejś nocy uciekli?

Karczmarz Mikołaj: Szybko wrócili, gdy najjaśniejszy pan,
..... i do Korony przyłączył.

Kupiec Jerzy: Korona teraz wielka, jeno i
za sąsiadów mamy.

Karczmarz Mikołaj: Za to Litwini już więcej przeszkód żadnych nie czynili. W lipcu z nami zawarli.

Kupiec Jerzy: I dobrze, państwo nasze się teraz nazywa.
Co mi dasz do jedzenia?

Karczmarz Mikołaj: Ryby i mięsiwa, jakie tylko wielmożny pan sobie życzy...

Jakiś czas temu Kamila zapomniała o sprawdzianie z renesansu. Tym razem pomocy klasy potrzebuje Tomek. Tyle że klasa... No cóż, zobacz, co mówią mu koleżanki i koledzy. Potem napisz na s. 32, kto ma rację, a kto nie. I co tak naprawdę powinien wiedzieć Tomek.

Nie martw się, pomożemy ci. No to tak: Polacy chcieli, żeby Polska i Litwa stały się jednym państwem.

Ale polska szlachta płaciła podatki na armię, która z armią litewską broniła Litwy przed Moskwą.

Nie, wcale nie broniła. Litwini bronili się sami.

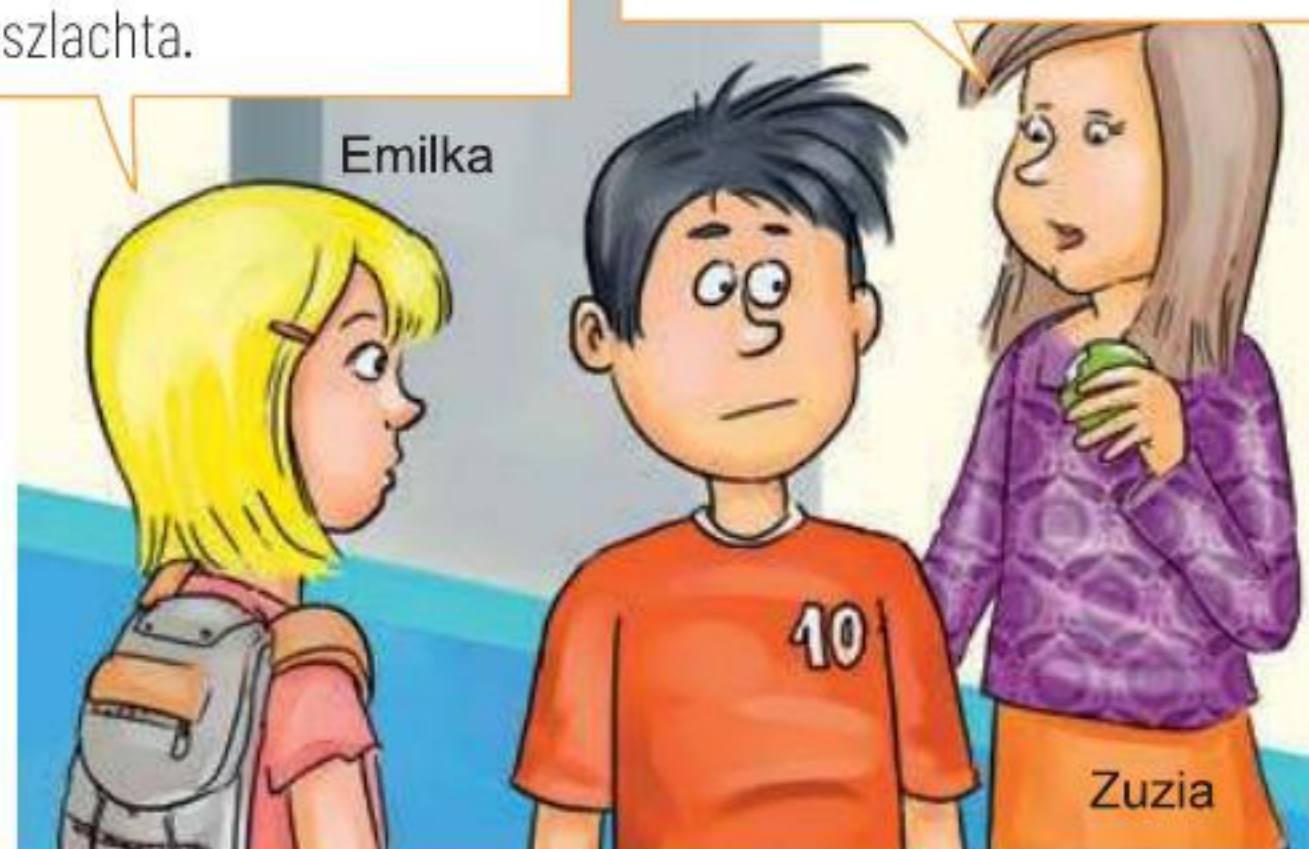

Polacy się bali, że jak Litwa się obroni, to wystąpi z unii.

W ogóle polska szlachta chciała mieć takie same przywileje jak litewska szlachta.

Nie, to litewscy magnaci chcieli mieć przywileje litewskiej szlachty. Bo wtedy wzrosłoby ich znaczenie.

Coś pokręciliście. Przecież wielu litewskich magnatów nie chciało nowej unii.

Dobra, wystarczy, bo mu się wszystko pomiesza.

Rację mają:

Nie mają racji:

Co powinien wiedzieć Tomek?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ćwiczenie

3

Co się zmieniło w Polsce i na Litwie po zawarciu unii lubelskiej? Uzupełnij tabelkę.

Po unii z 1386 r.	Po unii lubelskiej
Polska i Litwa są osobnymi państwami.	
Połączone państwa zachowują dawne nazwy: Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie.	
Wspólny dla Polski i Litwy jest tylko król.	
Polska i Litwa mają osobne: sejmy, armie, prawa i pieniądze oraz prowadzą odrębną politykę zagraniczną i obronną.	
Zawarta unia jest unią personalną.	

10

Bezkrólewie i wolna elekcja

Do szlachty należało kilkaset tysięcy mężczyzn. Wszyscy oni mogli brać udział w wolnej elekcji, ale wcale nie musieli. W 1573 roku króla wybierało 40 tysięcy szlachciców, a w elekcjach w drugiej połowie XVII wieku – już tylko kilka tysięcy.

A tłukłbyś się na koniu pięćset kilometrów albo więcej, żeby wybrać króla? Ja to bym chociaż poleciał...

ćwiczenie

1

Uzupełnij tabelkę.

Rzeczpospolita w drugiej połowie XVI w. (po 1569 r.)	
Powierzchnia (w km ²)	
Liczba ludności	
Zamieszkujące ją narodowości	
Religie i wyznania	
Stany, na które dzieliło się społeczeństwo	

ćwiczenie

2

Oto słowniczek pojęć (s. 33–34). Spośród słów oznaczonych w wyjaśnieniach na niebiesko wykreśl wszystkie błędne – tak jak w przykładzie.

Absolutyzm to ustrój, w którym monarcha rządzi sam, bez udziału parlamentu, a przywileje stanowe są ~~rozszerzone~~/ograniczone.

Interreks był zastępcą ~~prymasa~~/króla w czasie bezkrólewia. Zostawał nim ~~prymas~~/król Polski.

Konfederacja warszawska to dokument uchwalony przez **sejm/króla** w 1573 r., określający zasady zachowania „porządku i obrony **Rzeczypospolitej/Warszawy**” w okresie bezkrólewia. Akt konfederacji postanawiał m.in., że:

1. Polska i Litwa wspólnie wybiorą **interreksa/monarchę**.
2. Nowy król przysięgnie, że zachowa wszystkie **prawa i obowiązki/przywileje** szlacheckie.
3. Katolicy i różnowiercy utrzymają między sobą pokój religijny, a w Rzeczypospolitej będzie nadal panowała **wolność wyznania / zasada: „czyja władza, tego religia”**.

Konfederacje wojewódzkie były to związki **zbrojne/przestępcze**, które podczas **bezkrólewia/koronacji** zastępowały władzę państwową. W 1572 r. zajęły się:

- 1) utrzymaniem porządku w województwach,
- 2) sądzeniem **różnowierców/przestępców**.

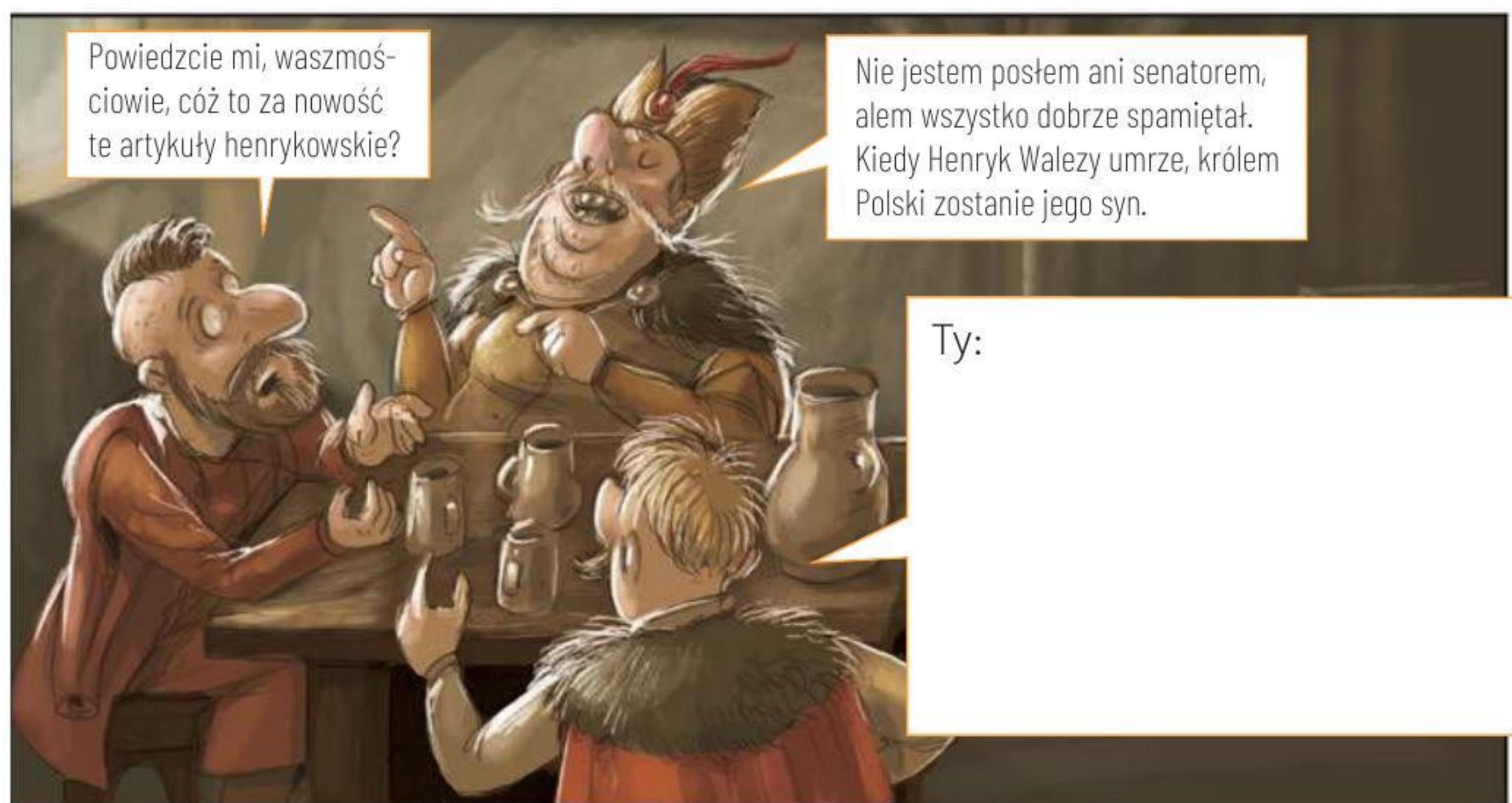
Wolna elekcja to sposób wyboru króla Polski od 1573 r. Polegała na tym, że:

- 1) kandydatem na króla mógł zostać każdy **mieszczanin/szlachcic** z kraju i zagranicy,
- 2) każdy **chłop/szlachcic** z Polski i **Litwy/Europy** miał prawo osobiście wziąć udział w wyborze monarchy.

ćwiczenie

3

Wyobraź sobie, że jest 1573 r. Ty, szlachcic z Wielkopolski, wracasz do domu z koronacji Henryka Walezego. Zatrzymujesz się w gospodzie, gdzie przysiadasz się do dwóch szlachciców. Jeden z nich przyjechał właśnie z zagranicy; chce się dowiedzieć, czym są artykuły henrykowskie. Drugi to szlachcic o nietęgim umyśle; wyjaśnia, jak umie, ale... niewiele umie. W dymkach napisz, jak go poprawisz.

Wrodzona skromność nie pozwala mi się chwalić, ale król musi uzyskać moją zgodę, żeby nałożyć podatek albo zwołać pospolite ruszenie, wypowiedzieć wojnę albo zawrzeć pokój.

Ty:

Ale sejm zwoła, kiedy zechce i na jak długo zechce. Musi tylko mieć przy swoim boku radę trzystu szlachciców, którzy będą go kontrolować.

Ty:

Na koniec najlepsze: nawet jeśli król będzie przestrzegał wszystkich tych postanowień, my jako poddani możemy mu posłuszeństwo wypowiedzieć.

Ty:

11

Panowanie Stefana Batorego

Szlachta nie wybaczyła Henrykowi Walezemu ucieczki. Kiedy 15 lat później został zamordowany, przyjęła jego śmierć bez żalu. Polacy byli przekonani, że gdyby został w Krakowie, dożyłby spokojnej starości. Bo królowie Polski, nawet ci nie lubiani, nie ginęli w zamachach.

Wolałbym być królem Polski
niż Francji.

ćwiczenie

1

Zaznacz krzyżykiem poprawne zakończenie każdego zdania.

1. Po wolnej elekcji przeprowadzonej w 1575 r. królem okrzyknięto

- ☐ Henryka Walezego.
- ☐ cesarza Maksymiliana II Habsburga.
- ☐ Annę Jagiellonkę oraz Stefana Batorego jako jej męża.
- ☐ cara Iwana Groźnego.

2. Stefan Batory

- ☐ popierał jezuitów i sprzeciwiał się nietolerancji religijnej.
- ☐ popierał jezuitów i prześladował różnowierców.
- ☐ sprzeciwiał się jezuitom i popierał różnowierców.
- ☐ prześladował jezuitów i różnowierców.

3. Główne reformy Stefana Batorego polegały na

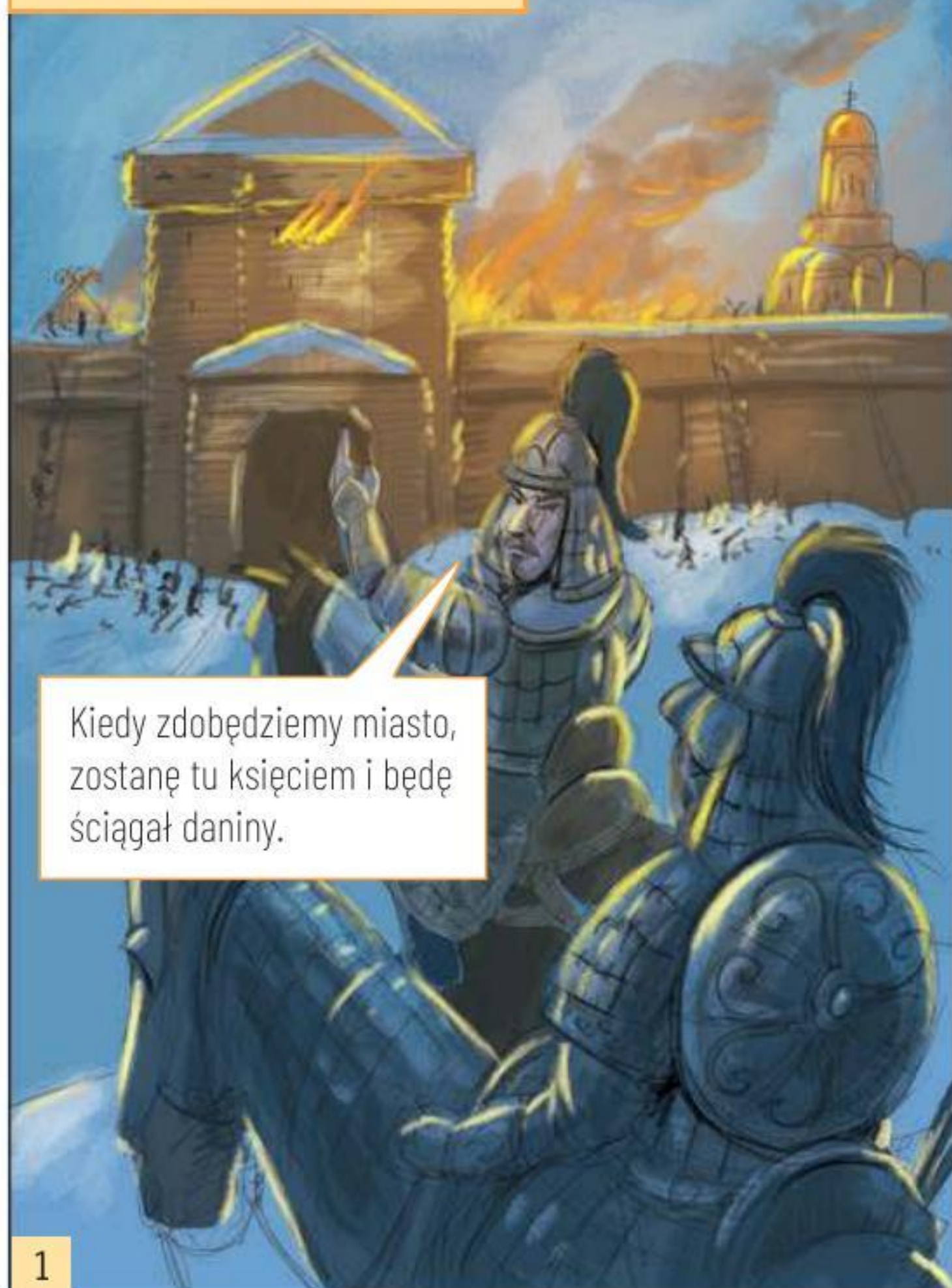
- ☐ utworzeniu piechoty wybranieckiej i zorganizowaniu oddziałów saperów.
- ☐ poprawie wyszkolenia piechoty wybranieckiej.
- ☐ założeniu Zamościa.
- ☐ karaniu śmiercią uczestników napadów na świątynie i domy różnowierców.

4. Do piechoty wybranieckiej należeli

- ☐ członkowie szlachty.
- ☐ chłopci z dóbr królewskich.
- ☐ chłopci z dóbr Jana Zamoyskiego.
- ☐ jezuici.

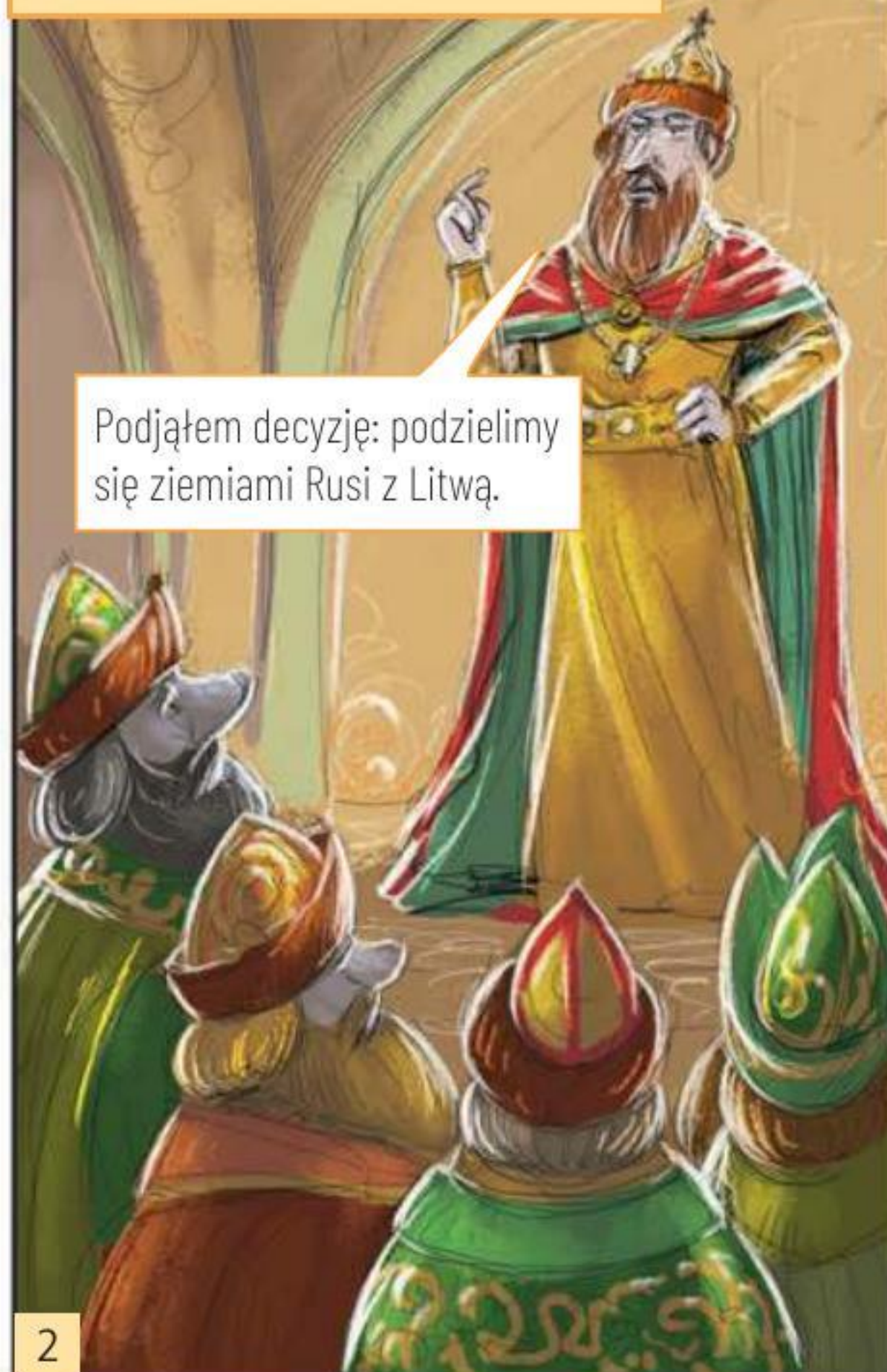
Teksty w dymkach na ilustracjach ze s. 37–38 są błędne. Napisz przy numerze każdej ilustracji, jaki błąd znajduje się w jej dymku.

Oblężenie Kijowa przez Mongołów w 1240 r.

Kiedy zdobędziemy miasto, zostanę tu księciem i będę ściągał daniny.

Druga połowa XV w. Wielki książę moskiewski Iwan III i jego poddani.

Podjąłem decyzję: podzielimy się ziemiami Rusi z Litwą.

Pierwsza połowa XVI w. Prawosławny mnich przed wielkim księciem moskiewskim Wasylem III i jego żoną.

Pamiętaj, władco prawosławny: Moskwa to trzeci Rzym. Pierwszym był Rzym w Italii, a drugim – Ateny. I oba upadły.

Na dworze cara Iwana Groźnego.

Wasza wysokość, zmiłujcie się nad nami!
Ubiliśmy syberyjskiego niedźwiedzia, ale
samej Syberii nie zdołaliśmy zdobyć...

1

.....
.....
.....
.....
.....

2

.....
.....
.....
.....
.....

3

4

ćwiczenie

3

Połącz portret Stefana Batorego ze zdaniami, które odnoszą się do tego króla.
Pozostałe przekreśl.

Po śmierci Iwana Groźnego planował kolejną wojnę z Moskwą.

Nie znał żadnego
języka obcego.

Był Turkiem.

Był wybitnym wodzem.

Był Węgrem.

Świetnie mówił po polsku.

Przed wyborem na króla
Polski rządził Turcją.

Był dobrze wykształcony.

Kolegium jezuickie w Wilnie
przekształcił w uniwersytet.

Przed wyborem na króla Polski
rządził Siedmiogrodem.

Uzupełnij tabelkę.

Wojna Rzeczypospolitej z Moskwą w latach		
Przyczyna wojny		
Cele władców	Iwan Groźny chciał	Stefan Batory chciał
Przebieg wojny	W pierwszej kampanii	
	W drugiej kampanii	
	W trzeciej kampanii	
Postanowienia rozejmu (1582)		
Skutki wojny		

12

Wojny ze Szwecją i z Moskwą

Dawni Polacy lubili długie przemowy. Powitanie Zygmunta Wazy pod murami Krakowa w 1587 roku trwało 8 godzin, choć był mróz. Kiedy zmęczony król odpowiedział mówcom bardzo krótko, Jan Zamoyski spytał: „A cóżeście to nam za niemą marę ze Szwecji przywieźli?”.

Nieładnie tak o krrrólu mówić. W słowniku piszą, że marrra to widzenie senne albo duch zmarrłego.

ćwiczenie

1

Portrety ukazują cztery osoby opisane w tym rozdziale podręcznika: Zygmunta III Wazę, hetmana Jana Karola Chodkiewicza, hetmana Stanisława Żółkiewskiego i Dymitra Samozwańca. Na podstawie informacji przy portretach napisz przy każdym, kogo przedstawia.

.....

.....

Został carem.

.....

.....

Chciał zostać carem, ale nim nie został.

.....

.....

Nie chciał zostać carem, ale wkroczył do Moskwy.

.....

.....

Pokonał Szwedów pod Kircholmem.

Wyobraź sobie, że żyjesz w 1600 r. Jesteś gdańskim kupcem, który kolejny raz przyłynął do Sztokholmu. Miasto wciąż wygląda jak na poniższej rycinie. Stoisz teraz na pokładzie statku z chłopcem okrętowym, który zasypuje cię pytaniami. Napisz, co mu odpowiesz.

Sztokholm. Rycina z ok. 1570 r.

Chłopiec: O panie mój, to ma być stolica Szwecji? Jest przecie kilka razy mniejsza od naszego Gdańska. Ilu mieszkańców liczy?

Ty:

Chłopiec: Ponoć Szwecja to kraj zacofany. Co zamierza uczynić szwedzki król, by sytuację swego państwa poprawić?

Ty:

Chłopiec: Przecie Szwecja łatwiej by ten plan wykonała, gdyby miała wspólnego z Polską monarchę. Czemu Szwedzi pozbawili tronu Zygmunta III?

Ty:
.....

Chłopiec: I co na to Zygmunt III?

Ty:

Chłopiec: To lepiej pakujmy manatki i zmykajmy stąd czym prędzej...

ćwiczenie

3

Do poniższego słowniczka pojęć wkradły się błędy – po jednym w każdym wyjaśnieniu. Przekreśl błędne słowa, a w ich miejsce wpisz poprawne. Uwaga! Jeden z błędów składa się z dwóch słów.

dymitriada – interwencja polskich magnatów w Szwecji; przerodziła się w wojnę Rzeczypospolitej z Moskwą

hetman – pierwszy po carze głównodowodzący armią

Kresy – tereny przygraniczne na północy Rzeczypospolitej

wielka smuta – kryzys dynastii Romanowów w latach 1598–1613: głód, walki bojarów o władzę i interwencja obcych wojsk, głównie polsko-litewskich

ćwiczenie

4

Oto lista wydarzeń wielkiej smuty. W wykropkowanych miejscach wpisz daty roczne. Następnie ponumeruj wydarzenia w kolejności chronologicznej.

- ☐ Poparcie polskich magnatów zdobył Dymitr Samozwaniec. W r. wkroczył do Moskwy i koronował się na cara.
- ☐ Po śmierci Iwana Groźnego w państwie moskiewskim rozpoczął się kryzys nazwany wielką smutą (1598).
- ☐ Dymitr Samozwaniec zginął zamordowany w Moskwie, a carem został jeden z bojarów. Wówczas pojawił się drugi Dymitr – oszust, do którego przyłączyło się wielu Polaków.
- ☐ W r. hetman Stanisław Żółkiewski pokonał wojska moskiewsko-szwedzkie pod Kłuszynem i wkroczył do Moskwy.
- ☐ Nowym carem został Michał Romanow, który zapoczątkował dynastię Romanowów (..... r.).
- ☐ Dla obrony przed drugim Dymitrem car sprzymierzył się ze Szwecją. Wtedy Zygmunt III wypowiedział wojnę Moskwie (..... r.).
- ☐ Polacy zdobyli Smoleńsk (..... r.), ale w głębi państwa moskiewskiego wybuchło antypolskie powstanie. Polska załoga na Kremlu musiała się poddać.
- ☐ W r. podpisano rozejm, który przyznał Rzeczypospolitej znaczne nabytki terytorialne.

13

Konflikty z Turcją i ze Szwecją

Wojskami tureckimi pod Chocimiem dowodził 17-letni sułtan Osman II. Po bitwie uznał, że winę za niepowodzenie ponoszą janczarzy, i postanowił zlikwidować ich oddziały. Kiedy janczarzy się o tym dowiedzieli, udusili Osmana.

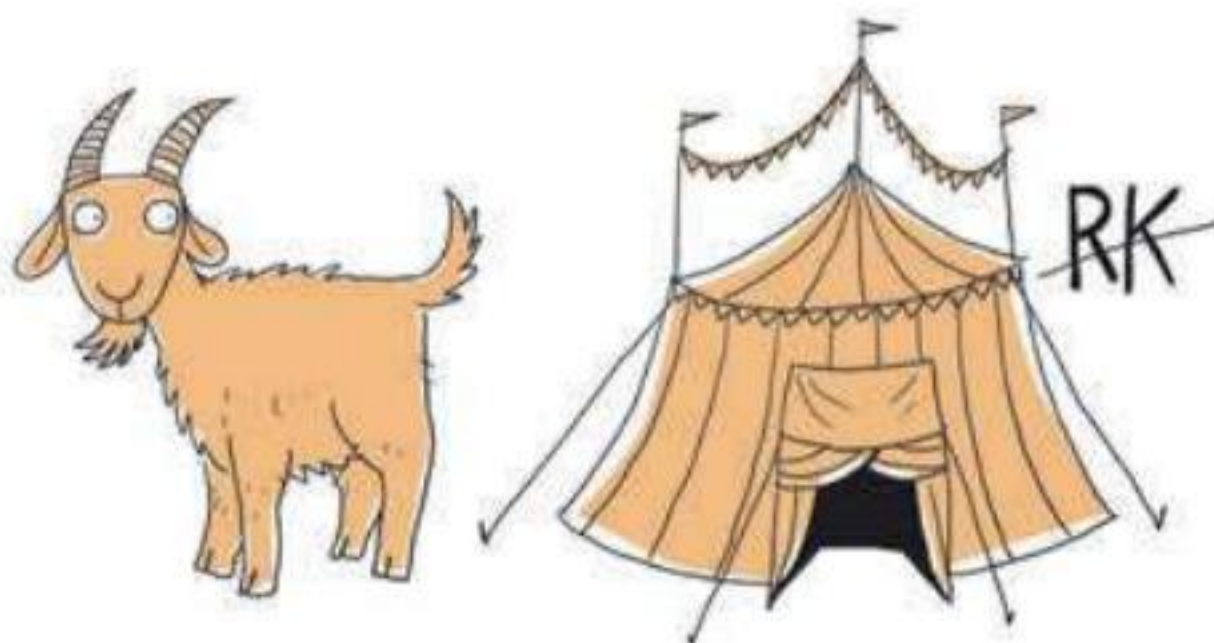
Nie znasz
przyjemniejszych
ciekawostek?

ćwiczenie

1

Rozwiąż rebus i wyjaśnij znaczenie ukrytego w nim pojęcia.

.....

.....

.....

.....

.....

ćwiczenie

2

Oto artystyczne wizje bitew (s. 43–44), o których mowa w tym rozdziale podręcznika. Mają być zawieszone w galerii obrazów. Podpisy pod nimi niewiele jednak powiedzą komuś, kto nie pamięta dziejów Rzeczypospolitej w XVII w. Dopisz potrzebne informacje: kto z kim i kiedy walczył oraz czym się zakończyła ta bitwa.

◀ Walery Eljasz-Radzikowski, *Śmierć Stanisława Żółkiewskiego*, obraz z XIX w.

.....

.....

.....

.....

.....

Juliusz Kossak, *Obrona polskiego sztandaru pod Chocimiem*, obraz z XIX w.

Stefan Płużański, *Bitwa pod Oliwą*, obraz z XX w.

XIX-wieczny obraz Carla Wahlboma (czytaj: karla walboma) ukazuje króla Gustawa II Adolfa, który ledwo uniknął śmierci w bitwie pod Trzcianą (tu Kozak ściąga mu kapelusz).

ćwiczenie

3

Prawda czy fałsz? Postaw krzyżyk w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
Kozacy zaporoscy byli lennikami sułtana.		
Tatarzy często napadali na Ukrainę.		
Udział polskich żołnierzy w walce z lennikiem Turcji był przyczyną zapowiedzi sułtana, że zrówna z ziemią Kraków i wykorzeni w Polsce chrześcijaństwo.		
Polskie zwycięstwo w bitwie pod Oliwą miało decydujące znaczenie w wojnie Rzeczypospolitej ze Szwecją.		
Polacy wygrali bitwę ze Szwedami pod Trzcianą.		
Za panowania Zygmunta III Wazy Rzeczpospolita znacznie się zmniejszyła.		

ćwiczenie

4

Połącz właściwe postanowienia z pokojem, rozejmem i układem, które zawarto po wojnach ze Szwecją i z Turcją. Uwaga! Jedno postanowienie tu nie pasuje; skreśl je.

Szwecja/Turcja* uzyskała większość Inflant i porty w Prusach, z wyjątkiem Gdańska i dwóch mniejszych miast.

Szwedzi/Turcy* zyskali prawo pobierania 3,5% cła od polskiego handlu morskiego.

Rozejm ze Szwecją (1629)

Pokój z Turcją (1621)

Rzeczpospolita zachowała granicę na Dniestrze.

Polacy mieli powstrzymać od napaści Kozaków, a Szwedzi/Turcy* – Tatarów.

Zygmunt III Waza zgodził się na udział polskich żołnierzy w walce przeciwko jednemu z lenników Turcji.

Układ między Szwecją a Gdańskiem (1629)

* Skreśl niepotrzebne.

14

Powstanie Chmielnickiego

Armią koronną pod Piławcami dowodziło trzech regimentarzy, czyli zastępców hetmana. Jeden był otyły i niedołężny, drugi uchodził za świetnego mówcę, trzeci miał 28 lat. Chmielnicki nadał im szydercze przezwiska: Pierzyna, Łacina, Dziecina.

A oni pierrrwsii uciekli z pola bitwy.

ćwiczenie

1

Czego dokonał lub planował dokonać król Władysław IV Waza w stosunkach z Moskwą, ze Szwecją i z Turcją? Pod nazwą każdego państwa dopisz odpowiednie wyjaśnienie.

Polityka zagraniczna Władysława IV

Moskwa

Szwecja

Turcja

Uzupełnij tabelkę słowami z ramki.

Turcją ■ Zaporozu ■ Rusini ■ Prawosławie ■ biskupów ■ Katolicyzm
■ właścicielami ■ poddanymi ■ Chłopi ■ szlachty ■ rejestru ■ praw

Sytuacja na Ukrainie (1569–1648)		
Ludzie jakich narodowości mieszkali na Ukrainie?	Polacy.	 (Ukraińcy).
Jaką religię wyznawali?		
Do jakiego stanu należeli?	Magnaci i część	 i część szlachty.
Na czym polegała ekonomiczna przyczyna wrogości między nimi?	Byli panami – ziemi.	Chłopi byli, którzy odrabiali pańszczyznę.
Czego się domagała szlachta ukraińska?	Takich samych, jakie miała szlachta litewska: własnych urzędów, armii, prawa, języka urzędowego i miejsc w senacie dla prawosławnych.	
Kim byli Kozacy zaporoscy?	Wolnymi ludźmi różnych narodowości, którzy mieszkali na (na południu Ukrainy) i żyli z wypraw wojennych.	
Czego domagali się Kozacy?	Powiększenia Kozaków, czyli ich spisu.	
Co doprowadziło do buntu Kozaków?	Odrzucenie przez sejm planu wojny z	

Wyobraź sobie, że jest lato 1651 r. W gospodzie na Ukrainie pewien szlachcic przechwala się przed szlachtą swoimi „wyczynami” w czasie powstania Chmielnickiego. Połącz nazwy miejscowości, w których rzekomo był, z odpowiednimi kropkami na mapie. Przy każdej nazwie wyjaśnij, co się tam naprawdę stało.

– Słuchajcie, waszmościowie¹! Nie chwaląc się, byłem wśród obrońców Rzeczypospolitej, którzy pokonali hultajstwo nad Żółtymi Wodami i pod Korsuniem.

– Czy pod Piławcami równie dzielnie waszmość walczył?

– O, pod Piławcami cudów waleczności dokazałem. Ale cóż znaczy jedna szabla przeciwko tysiącom? Po bitwie do księcia Jeremiego prędko się przebiłem, a księżę za moją radą zaraz do Zbaraża podążył.

– Szkoda, żeś się waszmość pod Zborów nie wybrał, by królowi rad udzielać.

– Przecie pod Zborów też się przedarłem! A jak myślicie, waszmościowie, kto pod Beresteczkiem króla piersią własną osłaniał, hę?

¹ waszmość – skrót od „wasza miłość”; odpowiednik naszego „proszę pana”, ale używany tylko w rozmowie szlachcica ze szlachcicem

Beresteczko –

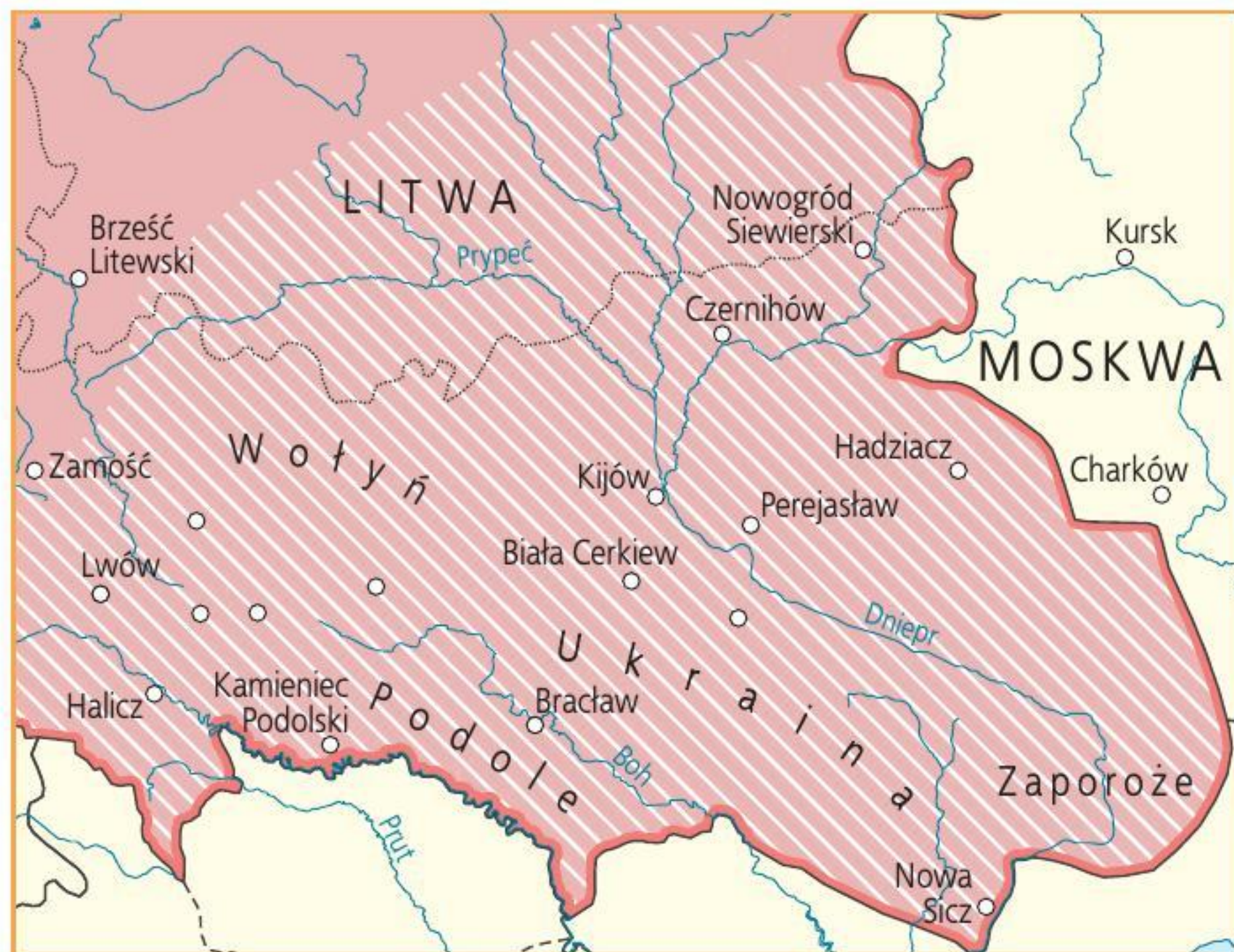
Piławce –

.....

.....

.....

.....

Korsuń –

.....

.....

.....

.....

.....

Żółte Wody –

.....

.....

.....

Zborów –

Zbaraż –

.....

.....

.....

.....

W 1655 roku król Szwecji Karol Gustaw był tak pewny siebie, że na koniec listopada zwołał sejm, który miał go obwołać królem Polski. Ale Szwedzi zaczęli łupić kraj i oblegli Jasną Górę, no i na sejm nikt nie przyjechał.

I dobrze. Ja też bym nie przyjechał.

ćwiczenie

1

Napisz w dymkach, jak władcy Rzeczypospolitej, Moskwy i Szwecji mogli uzasadniać swoje racje w konfliktach: 1) o Ukrainę, 2) o panowanie nad Bałtykiem. Pomoże ci przykład.

Konflikt o Ukrainę

król Polski
Jan Kazimierz

Ukraina to część Rzeczypospolitej. Ugoda w Perejasławiu, która oddała Ukrainę Moskwie, jest bezprawna.

car Moskwy
Aleksy I

Konflikt o panowanie nad Bałtykiem

król Szwecji
Karol X Gustaw

car Moskwy
Aleksy I

król Polski
Jan Kazimierz

Uzupełnij kalendarium wojen stoczonych w latach 1654–1667.

1654

- Na mocy ugody w Perejasławiu Kozacy poddali carowi.
- Wojska zaatakowały Rzeczpospolitą.

1655

- Wojska wkroczyły do Rzeczypospolitej, czym zapoczątkowały potop (drugą wojnę północną).
- Szwedzi oblegli klasztor na, lecz nie zdołali go zdobyć.
- Rozpoczęła się wojna szarpana, prowadzona przez Stefana

1656

- Elektor brandenburski (który rządził też w Prusach Książęcych) został sojusznikiem

1657

- Król Jan Kazimierz przyznał niezależność w zamian za odstąpienie ich władcy od Szwedów.

1658

- Polacy zawarli ugodę z Kozakami.

1660

- Armie moskiewskie znowu uderzyły na
- Rzeczpospolita i Szwecja zawarły pokój w

1667

- Rzeczpospolita i Moskwa zawarły rozejm w

ćwiczenie

3

Ktoś wymieszał postanowienia ugody hadziackiej i rozejmu w Andruszowie. Połącz każde postanowienie z właściwym porozumieniem (ugodą lub rozejmem). Uwaga! Jedno postanowienie jest błędne; skreśl je.

Z ziem Ukrainy utworzono Księstwo Ruskie z własnymi urzędami i armią.

Ukraina została podzielona wzdłuż Dniepru między Moskwę a Rzeczpospolitą.

Moskwa odzyskała ziemie utracone w 1618 r.

Biskupów katolickich nie dopuszczono do senatu.

Prawosławie zrównano w prawach z katolicyzmem.

Uгода hadziacka (1658)

Rozejm w Andruszowie (1667)

Rzeczpospolita stała się związkiem trzech równorzędnych państw: Polski, Litwy i Ukrainy.

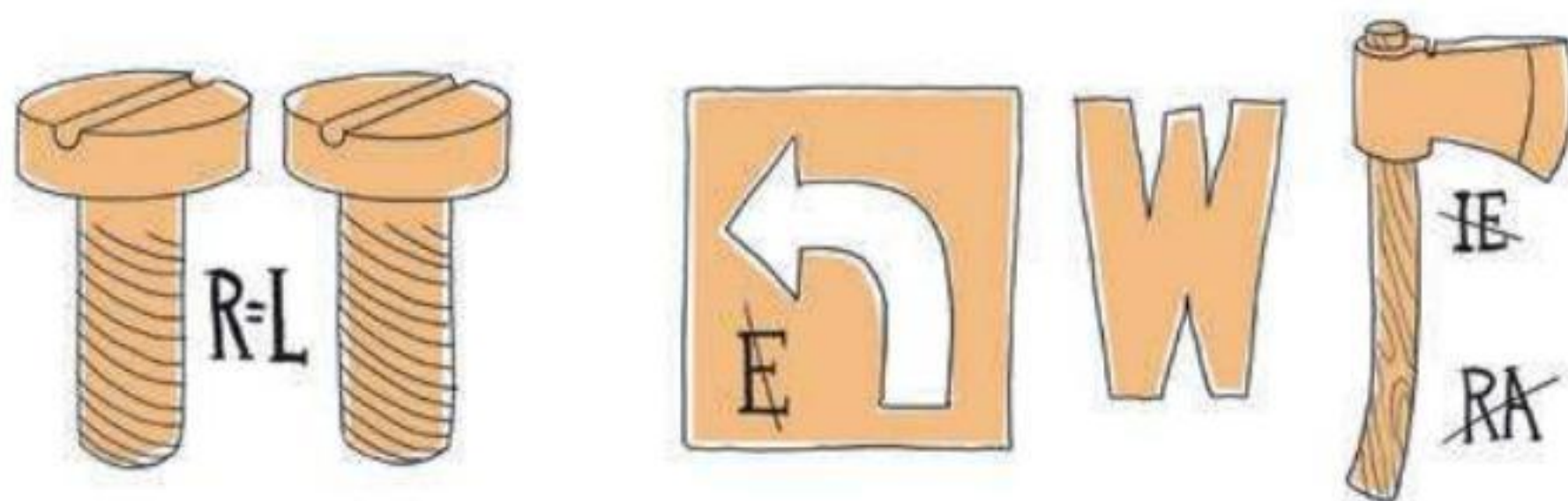
Rzeczpospolita i Moskwa postanowiły wspólnie walczyć przeciwko Turcji i Tatarom.

Biskupów prawosławnych dopuszczono do senatu, tak jak katolickich.

ćwiczenie

4

Rozwiąż rebus i wyjaśnij znaczenie ukrytego w nim pojęcia.

.....

.....

.....

.....

16

Kryzys Rzeczypospolitej

W XVII wieku żył w Polsce niejaki Samuel Łaszczyński, słynny awanturnik i zabijaka. Ciężało na nim ponad 280 wyroków sądowych! Aby pokazać, że nic sobie z nich nie robi, kazał podszyć tymi wyrokami swój płaszcz.

To musiał nieźle szeleścić, kiedy chodził.

ćwiczenie

1

Uzupełnij tabelkę przedstawiającą skutki wojen stoczonych w latach 1648–1667.

	Rzeczpospolita przed wojnami	Rzeczpospolita po wojnach
Terytorium	Prawie milion km ² .	
Ludność	Ok. 11 milionów.	
Gospodarka	Rozwijały się rolnictwo i handel.	
Pieniądze	Mennice biły srebrne monety.	
Tolerancja religijna	Istniała wolność wyznania, potwierdzona przez konfederację warszawską z 1573 r.	

ćwiczenie

2

Oto dwóch XVII-wiecznych magnatów. Obok nich wypisano przyczyny wzrostu znaczenia magnaterii w latach 1648–1667. Niektóre z tych przyczyn są błędne; skreśl je.

Wygrywali bójki na sejmikach i w karczmach.

Łatwiej niż szlachta mogli odrobić straty majątkowe po wojnach.

Uzależniali od siebie szlachciców, którzy potrzebowali pieniędzy na życie.

Dążyli do wzmocnienia władzy króla.

Otrzymywali urzędy od króla, który chciał w ten sposób zdobyć poparcie rodzin magnackich.

Za swój główny cel uważali dobro Rzeczypospolitej.

Na sejmikach stali się pośrednikami między królem a szlachtą.

ćwiczenie

3

Połącz każde pojęcie z odpowiednim wyjaśnieniem.

zbrojne wystąpienie przeciwko królowi

niepisana zasada, zgodnie z którą ustawy każdego sejmiku tworzyły jedną całość

szlacheckie prawa i przywileje

prawo pojedynczego posła do zerwania sejmiku

niepisana zasada, zgodnie z którą wszyscy posłowie i senatorowie musieli się zgodzić na daną ustawę

rokosz

zasada jedności

„złota wolność”

zasada jednomyślności

liberum veto

Oto wewnątrz kościoła w czasach Jana Kazimierza. Grupka szlachciców przyjechała na sejmik. Czekając na innych „panów braci”, spierają się o sprawy państwa. Napisz, kto – twoim zdaniem – ma rację i dlaczego: szlachta z prawej czy z lewej strony stołu.

Rację ma szlachta z strony stołu, gdyż

.....

.....

.....

17

Wojny z Turcją

W 1683 roku za wojskiem Jana III Sobieskiego jechało do Wiednia jakieś osiem tysięcy wozów z jedzeniem. Były na nich worki i skrzynie z chlebem, słoniną, boczkiem, wędzonką, grochem i masłem.

To z warzyw mieli tylko grroch?
Myślałem, że barrrdziej dbali
o zdrrowy tryb życia.

ćwiczenie

1

Na lekcji w VIa nauczyciel podyktował wierszyk o XVII-wiecznej Turcji (s. 55–56). Jeden z uczniów, pisząc, błędził myślami zupełnie gdzie indziej i pomylił niektóre słowa. Przekreśl je (są zapisane na **niebiesko**), a w ich miejsce wpisz poprawne wyrazy z ramki. Potem odpowiedz na pytania pod wierszykiem.

sędziów ■ armii ■ niezwyciężona ■ Ukrainę ■ sułtanie ■ przeogromny
■ śmierć ■ zeznanie ■ turecka

Ballada o Imperium Osmańskim

Siądźcie w krąg po turecku, wierni chrześcijanie,
Gdyż zaśpiewam balladę o Turcji **bananie**,
Jego **skórcie**, imperium i podbojów planach,
O religii i prawach, i o władcy mianach.

Cieniem Boga na ziemi zowie się on bowiem,
Padyszachem, zdobywcą i jeszcze to powiem:
Na **śmiech** skazać każdego bez sądu ma prawo,
Więc mnie także – lecz żyję, bom uciekał żwawo.

Turcja kraj **nieprzytomny**, co trzy kontynenty
Jak klej łączy. Na morza posyła okręty.
Armia jej przepotężna, wciąż **niedożywiona**.
Jestli mąż, który wojska tureckie pokona?

Islam Turcy wyznają, przeto chrześcijanie
 Mniejsze tam prawa mają. Żadne ich **kumkanie**
 Przeciw Turkom przez **żaby** przyjęte nie będzie.
 Nie zasiądą też wierni na żadnym urzędzie.
 Bracia moi! Co mówię, widziały me oczy:
 Wielka armia **baranów** do Polski wnet wkroczy,
Stogi siana chcąc zdobyć. Już wojska ruszają.
 Gdzież są nasi? O nieba! Sejm drugi zrywają!

Pytania

1. Jakie tytuły władcy Turcji podaje *Ballada o Imperium Osmańskim*?

2. Na czym polegało ograniczenie praw chrześcijan w XVII-wiecznej Turcji?

3. W którym roku rozgrywały się wydarzenia opisane w balladzie?

ćwiczenie

2

Wśród rozsypanych liter znajdź i zaznacz trzy nazwy miejscowości, o których mowa w tym rozdziale podręcznika. Są one ukryte w rzędach poziomych i pionowych. Obok wyjaśnij, co i kiedy wydarzyło się w każdej z tych miejscowości.

L	B	G	K	Ą	U	Ć
Ż	U	R	A	W	N	O
P	C	S	R	I	Y	F
O	Z	Ę	Ł	M	W	I
U	A	P	O	N	H	T
Z	C	A	W	E	U	Ż
H	Z	Ń	I	B	M	L
B	L	T	C	Y	P	K
A	I	H	E	U	T	M

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Poniższy obraz nosi tytuł *Bitwa pod Wiedniem*. Malarzowi udzielał wskazówek sam Jan III Sobieski.

Wyobraź sobie, że jesteś przewodnikiem wycieczki, która ogląda ten obraz. Wyjaśnij turystom:

- 1) kto z kim walczy,
- 2) o co toczy się bitwa,
- 3) czyje namioty widać na drugim planie,
- 4) kto i w jaki sposób rozstrzygnął bitwę.

Napisz, co powiesz. Zacznij tak:

Przed nami obraz Martina Altomontego zatytułowany.....

.....

.....

.....

.....

.....

18

Barok i sarmatyzm

Nawet geniuszowi może się coś nie udać.
Bernini zbudował dwie małe dzwonnice na starożytnym rzymskim Panteonie, który wtedy służył jako kościół. Dzwonnice tak się nie spodobały mieszkańcom miasta, że nazwali je „oślimi uszami Berniniego”.
Pod koniec XIX wieku zostały rozebrane.

Trrochę szkoda.
Chciałbym zobaczyć
ośle uszy geniusza.

ćwiczenie

1

Prawda czy fałsz? Postaw krzyżyk w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
Budowa Kościoła Il Gesù w Rzymie zapoczątkowała barok.		
Sztuka baroku była pełna przepychu, złota i dekoracji.		
Malarze baroku rzadko wykorzystywali światłocień w swojej twórczości.		
Rzeźbiarze baroku ukazywali postacie w bezruchu lub w naturalnej pozie.		
Charakterystyczną cechą architektury barokowej były spiralne kolumny.		
Barokowi pisarze skupiali się bardziej na treści niż na formie swoich utworów.		
Giovanni Lorenzo Bernini malował portrety trumienne.		

ćwiczenie

2

Zdjęcia na s. 59–60 ukazują barokowe, renesansowe lub gotyckie kościoły, obrazy i rzeźby. Połącz każdą nazwę stylu z odpowiednim zdjęciem.

Wnętrze Kościoła św. Anny w Krakowie.

gotyk

Wnętrze Bazyliki św. Jana w Warszawie.

barok

Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

*odrodzenie
(Rafael)*

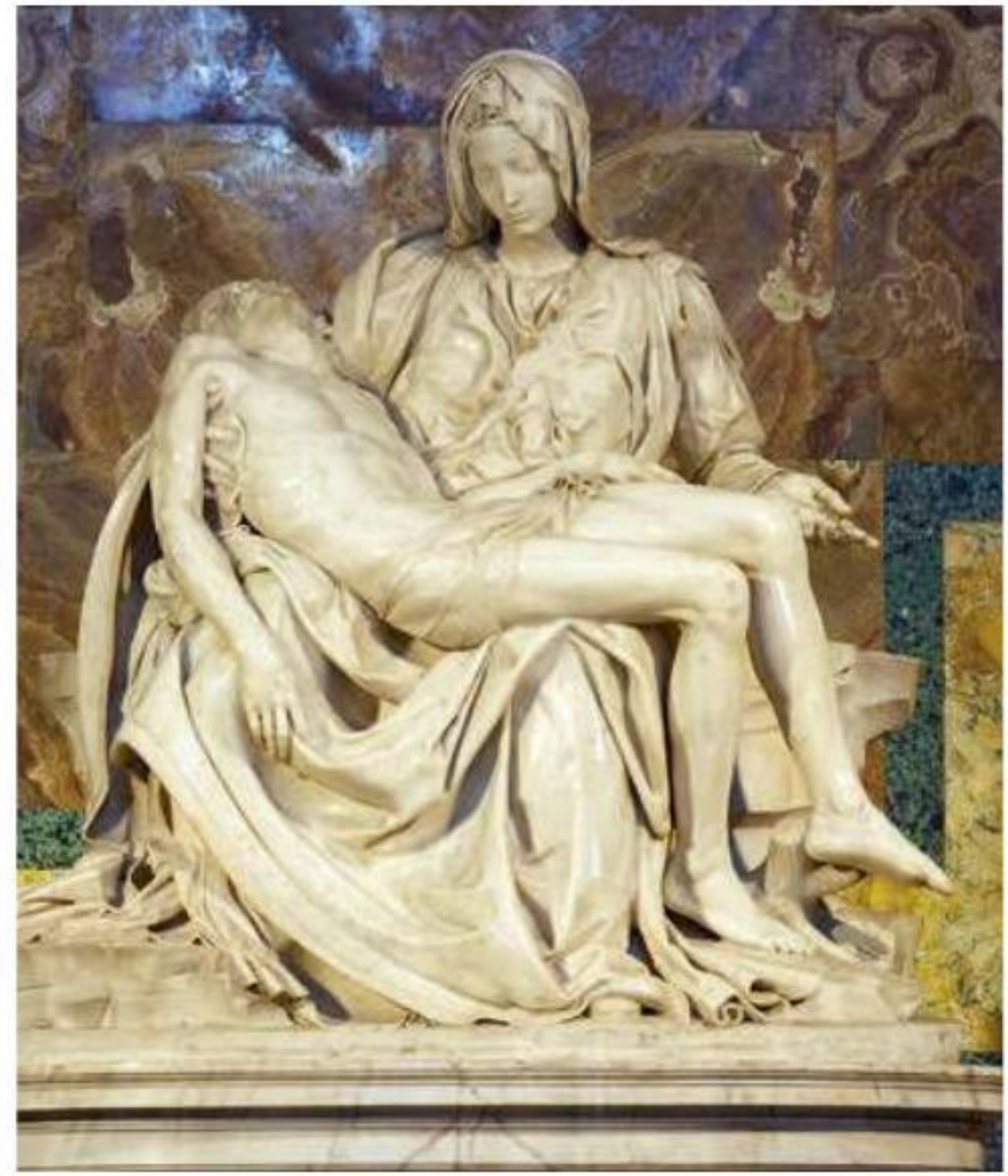

Zmartwychwstanie Chrystusa.

*barok
(Rembrandt)*

Ekstaza św. Teresy.

Pietà (Matka Boska z martwym Chrystusem).

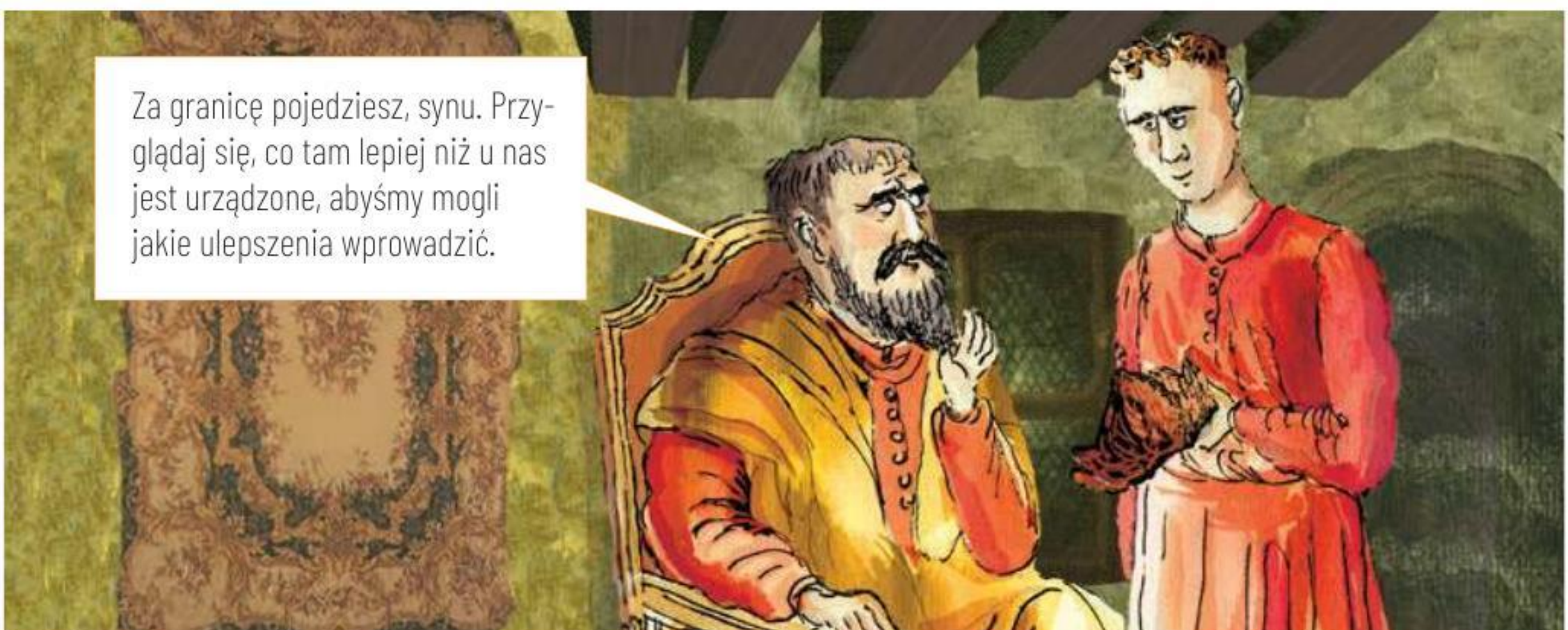
odrodzenie
(Michał Anioł)

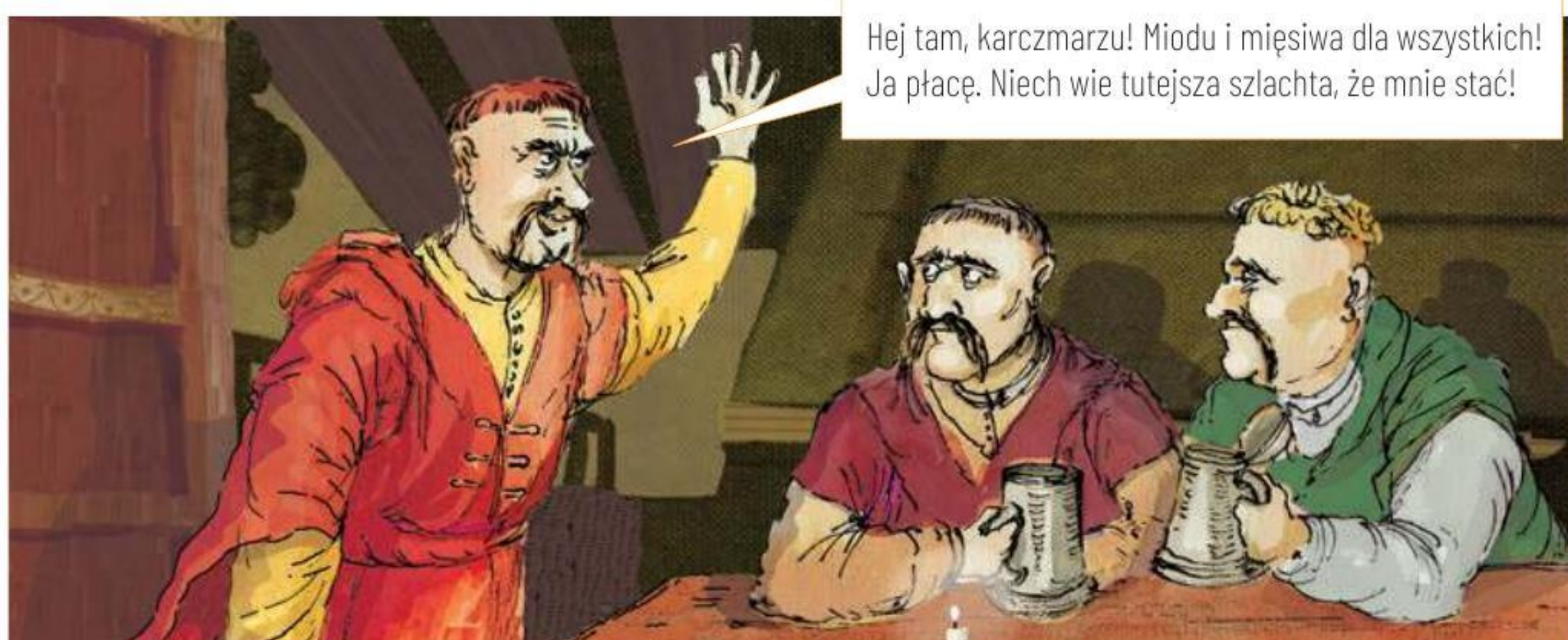
barok
(Giovanni Lorenzo Bernini)

ćwiczenie

3

Oto wymyślone sceny z życia szlachty. Napisz pod każdym rysunkiem, czy ukazany na nim szlachcic – ten, który mówi – to Sarmata czy nie.

19

Absolutyzm we Francji

Kiedy dentyści usuwali Ludwиковi XIV górne zęby trzonowe, niechętnie wyrwali mu też kawałek podniebienia. Odtąd król miał problemy z gryzieniem.

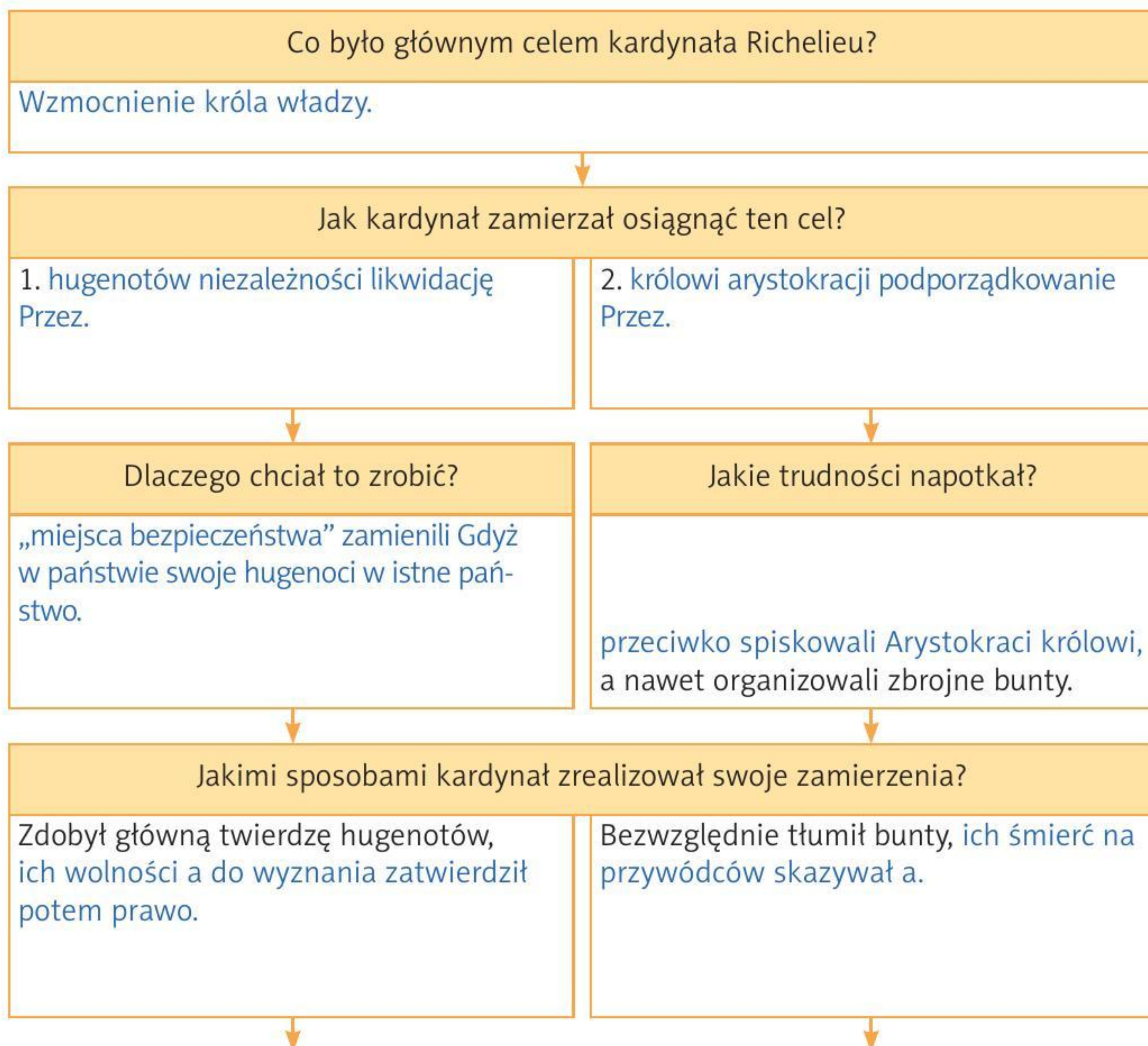

Jak będziesz opowiadał takie historrrryjki, nikt nie pójdzie do dentysty!

ćwiczenie

1

Wirus komputerowy wymieszał słowa w poniższym schemacie. Wszystkie błędne zmiany są zaznaczone na **niebiesko**. Przekreśl je i wpisz w wolnych miejscach poprawną wersję.

Co to znaczy, że kardynał Richelieu kierował się w polityce racją stanu?

własnego stawiał państwa inne wszystkie interesy ponad Interes, a nawet ponad normy moralne.

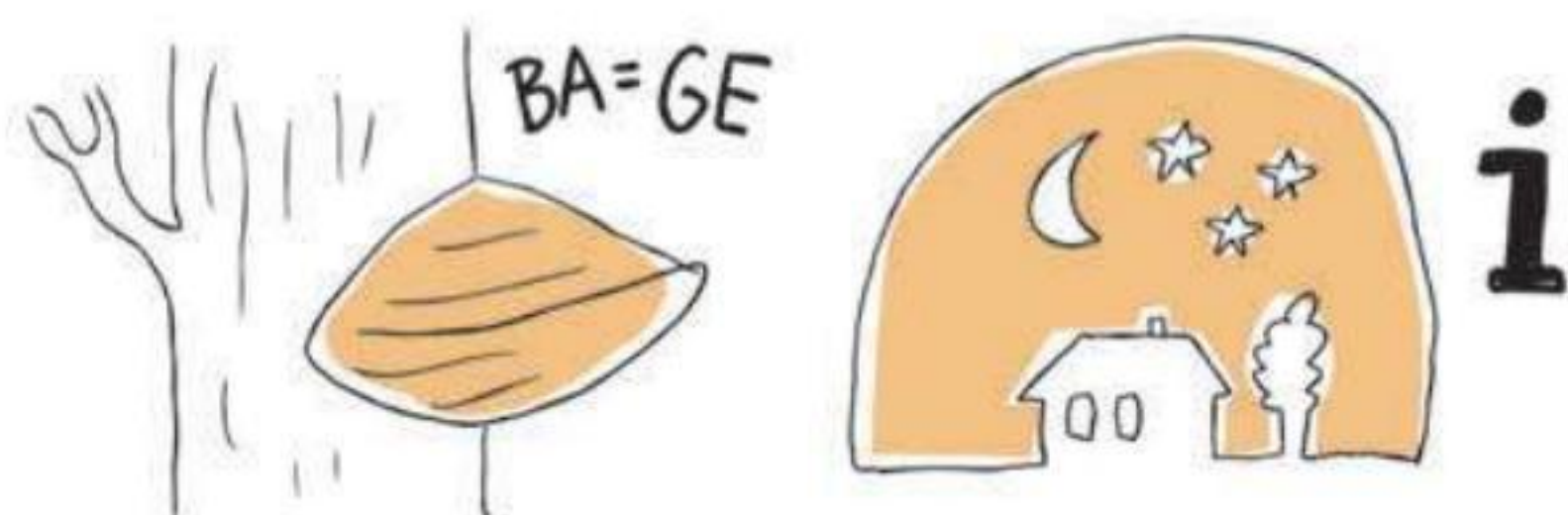
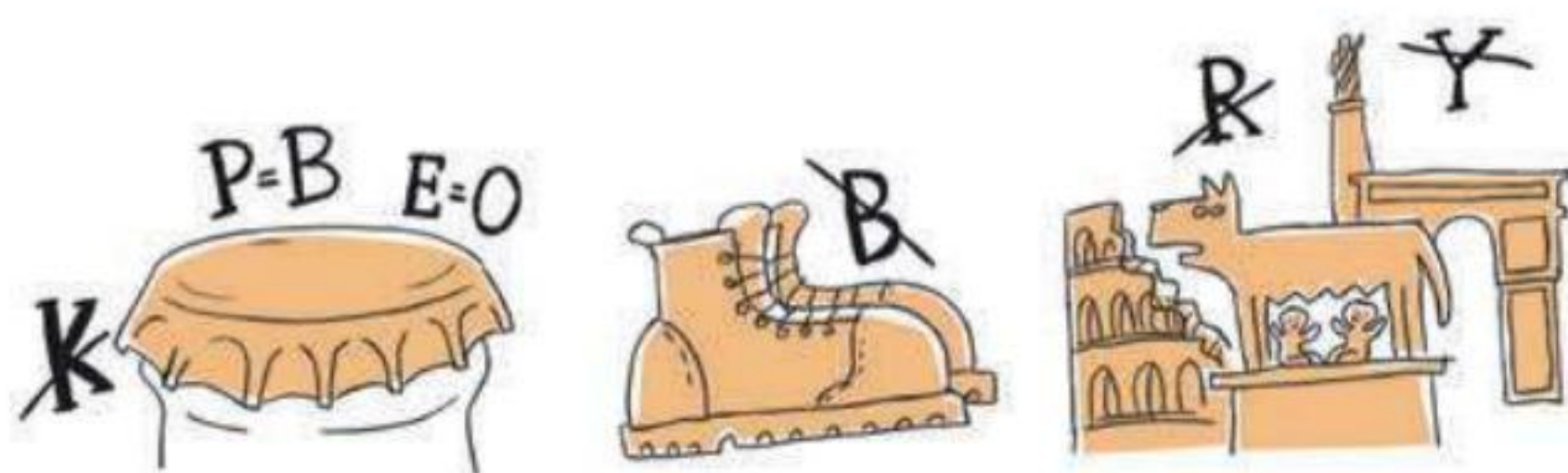
Co osiągnął kardynał Richelieu dzięki swej polityce?

Wzmocnił władzę króla, **absolutyzmu** we powstanie umożliwiło Francji co.

ćwiczenie

2

Rozwiąż rebusy i wyjaśnij znaczenie ukrytych w nich pojęć.

ćwiczenie

3

Pewien szóstoklasista wypełnił tabelkę (s. 64) za pomocą systemu rozpoznawania mowy. Ponieważ mówił niewyraźnie (jadł akurat banana), system nie wszystkie słowa rozpoznał poprawnie. Błędne wyrazy są zaznaczone na **niebiesko**. Przekreśl je i wpisz nad nimi poprawne słowa z ramki.

państwo ■ jedność ■ cła ■ Wersalu ■ finansów ■ pisarze ■ podatków ■ kupców ■ cła
 ■ twierdz ■ armię ■ bankructwa ■ płacić ■ absolutną ■ koszty ■ hugenotów ■ pokonała

Rządy Ludwika XIV (1661–1715)		
Dziedzina	Sukcesy króla	Niekorzystne skutki jego polityki
Polityka wewnętrzna	Król wprowadził monarchię wesolut-ką i podejmował decyzje bez rządu i parlamentu. Arystokratów zebrał w serialu , gdzie ich kontrolował.	Chłopi ponosili wysokie maszty utrzymania dworu.
Gospodarka	Minister lansów Colbert uzyskał dla króla większe wpływy z kwiatków . Popierał też eksport francuskich wyrobów i nałożył tła na wyroby zagraniczne.	Inne kraje nałożyły odwetowe tła na wyroby francuskie.
Wojskowość	Francja miała stałą pralnię , najliczniejszą i najlepszą w Europie. Inżynierowie zbudowali wzdłuż granic państwa prawie 300 świec .	Chłopi musieli szmacić za wojny prowadzone przez króla.
Polityka zagraniczna	Król znacznie powiększył draństwo w wyniku wojen, m.in. z Holandią, Anglią i Hiszpanią.	1. Francja nie pokochała ostatecznie przeciwników. 2. Koszty wojen omal nie doprowadziły państwa do paskudztwa .
Kultura	We Francji tworzyli wybitni architekci, malarze, piłkarze i muzycy. Kultura francuska budziła podziw Europy.	
Religia	Przez odwołanie edyktu nantejskiego o tolerancji religijnej król zapewnił państwu jedną kość i pokój wewnętrzny (1685).	Francję opuściło ok. 200 tysięcy kulomiotów , w większości rzemieślników i głupców .

20

Monarchia parlamentarna w Anglii

Za rządów Cromwella w niedzielę wszyscy mieli odpoczywać. Wolno było iść tylko do kościoła. Jeśli ktoś szedł w jakieś inne miejsce, mógł zostać ukarany grzywną.

ćwiczenie

1

Ktoś próbował wyjaśnić pojęcia z tego rozdziału podręcznika. Niestety, tylko w jednym wypadku zrobił to dobrze. Przekreśl te wyjaśnienia, które są błędne, i zastąp je poprawnymi.

Wielka Armada – ogromne działo o długiej lufie. W 1588 r. Hiszpanie ostrzelali Anglię Wielką Armadą zza kanału La Manche.

.....

.....

Izba Gmin – niższa izba angielskiego parlamentu. Zasiadali w niej rycerze i mieszczanie ważniejszych miast.

.....

.....

Purytanie – żołnierze tworzący straż przyboczną Olivera Cromwella.

.....

.....

Chwalebna rewolucja – wynalezienie smartfonów.

.....

.....

Monarchia parlamentarna – ustrój, w którym król, czyli monarcha, mieszka w budynku parlamentu.

.....

.....

Uzupełnij kalendarium wydarzeń związanych z rewolucją angielską.

1629

Król Anglii i Szkocji Karol I, dążąc do wprowadzenia absolutyzmu, rozwiązał i nie zwołał go aż do 1640 r.

1637

W Szkocji wybuchło przeciwko królowi.

1640

Karol I dwa razy zwołał parlament, by uzyskać jego zgodę na nowe
Za drugim razem parlamentarzyści ograniczyli władzę monarchy, co zapoczątkowało angielską (trwała do 1660 r.).

1642

..... postanowił zbrojnie odzyskać władzę. Z tego powodu wybuchła angielska wojna domowa.

1646

Angielska wojna domowa zakończyła się zwycięstwem
Wystawił on do walki Armię, którą dowodził

1649

..... został publicznie ścięty, a państwo stało się Republiką Angielską.

Oto wymyślone sceny z życia króla Anglii po ogłoszeniu Deklaracji praw (zob. tekst źródłowy na s. 142 podręcznika). Napisz pod każdą ilustracją, czy zachowanie monarchy jest zgodne z postanowieniami tego dokumentu czy nie.

W *Wielkiej encyklopedii francuskiej* były artykuły dobre i słabe. Na przykład pod hasłem „Francja” autor napisał: „Czuję się całkowicie zwolniony od szczegółowego opisu obecnego stanu królestwa. Jaki jest – widzą wszyscy”.

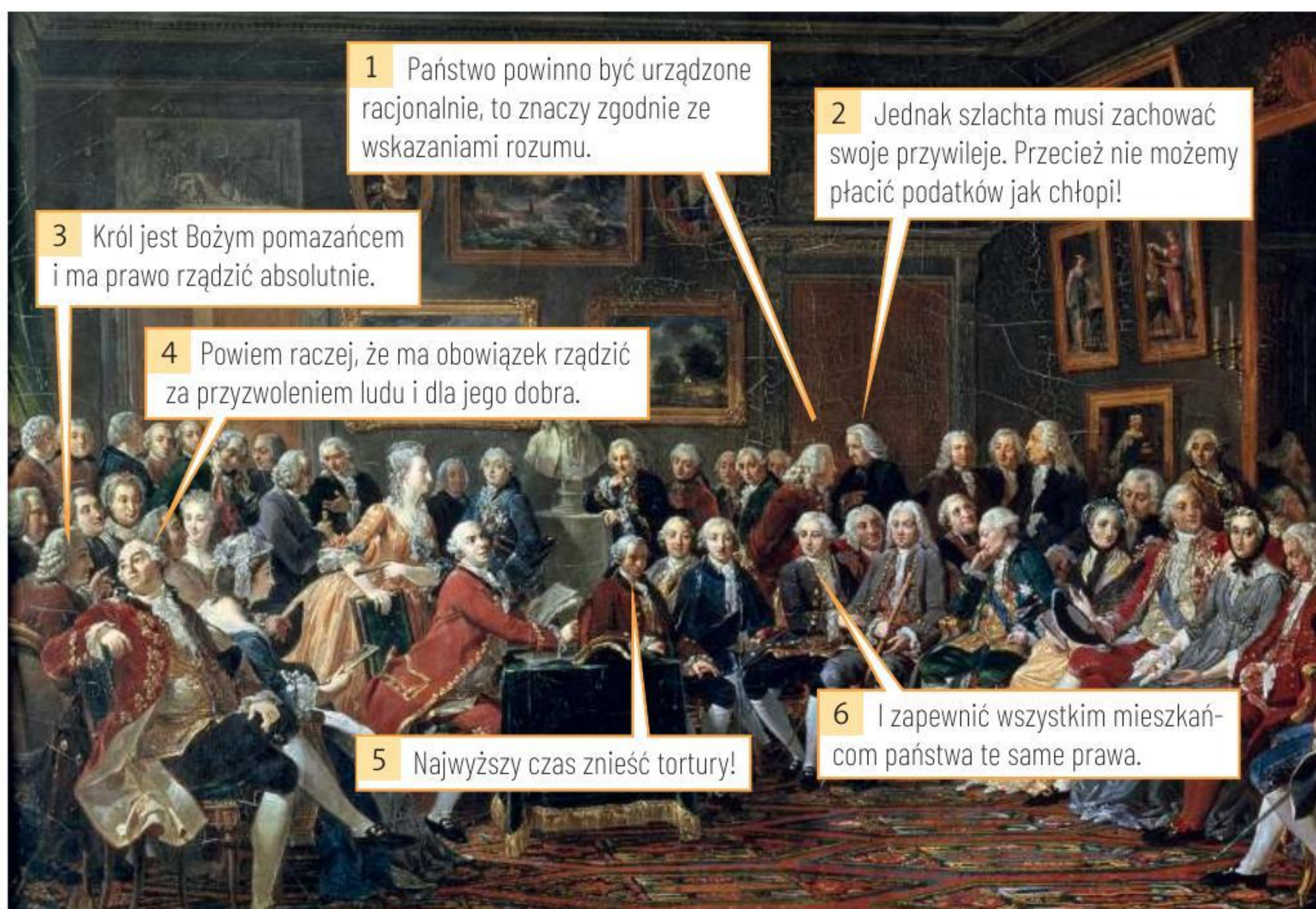
To w końcu jak? Arrrtykuł o Frrrancji był dobrrry czy słaby?

ćwiczenie

1

Oto paryski salon pani Geoffrin, w którym goście toczą ze sobą rozmowy. Napisz pod obrazem przy numerze każdej postaci, czy jej wypowiedź jest zgodna z ideami oświecenia czy nie.

1.

4.

2.

5.

3.

6.

ćwiczenie

2

Kto – według Monteskiusza – miał sprawować władzę prawodawczą, wykonawczą i sądowniczą? Połącz rodzaje władzy z odpowiednimi osobami i instytucjami.

władza prawodawcza
(ustawodawcza)

władza
wykonawcza

władza
sądownicza

rząd

parlament

sądy

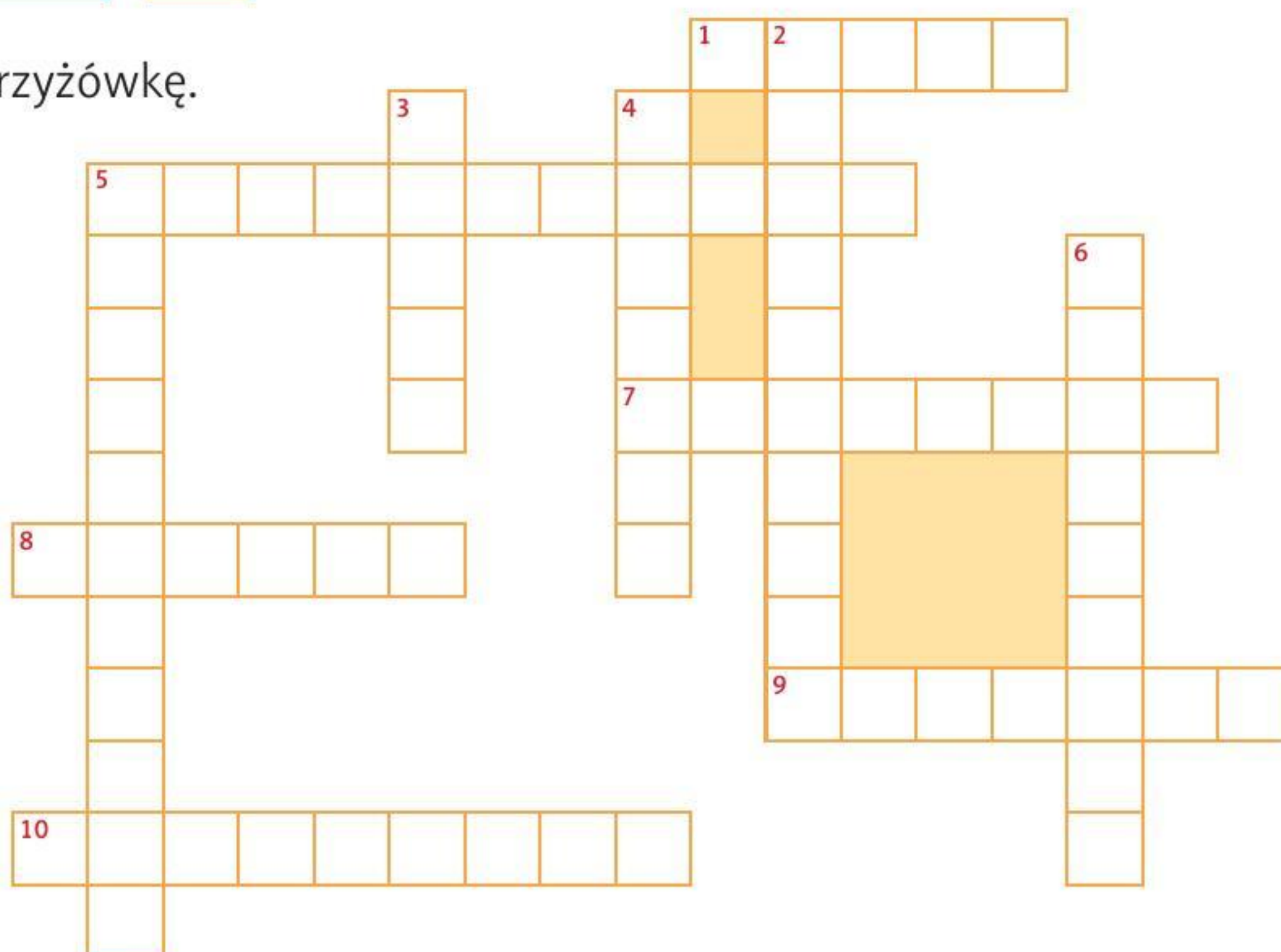
władca

trybunały

ćwiczenie

3

Rozwiąż krzyżówkę.

Poziomo:

1. Nowożytna ... oparta na obserwacji i doświadczeniu, powstała w XVIII w.
5. Twórca trójpodziału władzy w państwie na trzy rodzaje władzy: prawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.
7. Proponował, by założyć państwo na nowo przez zawarcie umowy społecznej.
8. Autor powiastek filozoficznych; jedną z nich był *Kandyd*, czyli *optymizm*.
9. ... parowa, która umożliwiła rozwój przemysłu.
10. Wynaleziony w XVIII w., pozwolił precyzyjnie mierzyć temperaturę.

Pionowo:

2. Filozofowie krytykowali ten ustrój jako nieracjonalny i niesprawiedliwy.
3. Pogląd, że Bóg istnieje, ale nie ma wpływu na dzieje świata.
4. Denis ..., jeden z encyklopedystów.
5. Bracia ..., których balon uniósł w powietrze pierwszych śmiatków.
6. Styl w architekturze i sztuce nawiązujący do starożytnych dzieł greckich i rzymskich.

22

Nowe potęgi w Europie

Car Piotr I chciał, żeby Sankt Petersburg budowano z kamienia, a nie z drewna. Dlatego wydał zakaz wznoszenia kamiennych budowli poza Petersburgiem. Wszyscy kamieniarze musieli pracować tylko w nowej stolicy państwa. Poza tym każdy, kto do niej przybywał, musiał przywieźć co najmniej trzy dwukilowe kamienie.

Chyba nie dałbym rady.

ćwiczenie

1

Co zmienił car Piotr I w czasie swoich rządów? Uzupełnij tabelkę – tak jak w przykładzie.

Państwo moskiewskie a Rosja cara Piotra I	
Państwo moskiewskie do 1689 r.	Zmiany wprowadzone przez Piotra I
Było niesprawnie zarządzane.	Usprawnił administrację państwa.
Nie miało dostępu do Bałtyku.	
Jedyny port znajdował się daleko na północy, nad Morzem Białym.	
Rzemiosło stało na niskim poziomie.	
Armia była liczna, ale źle uzbrojona i słabo wyszkolona.	
Nie istniała flota wojenna.	
Nie było ani jednego uniwersytetu.	
Obyczaje mieszkańców bardzo się różniły od zachodnich obyczajów.	

ćwiczenie

2

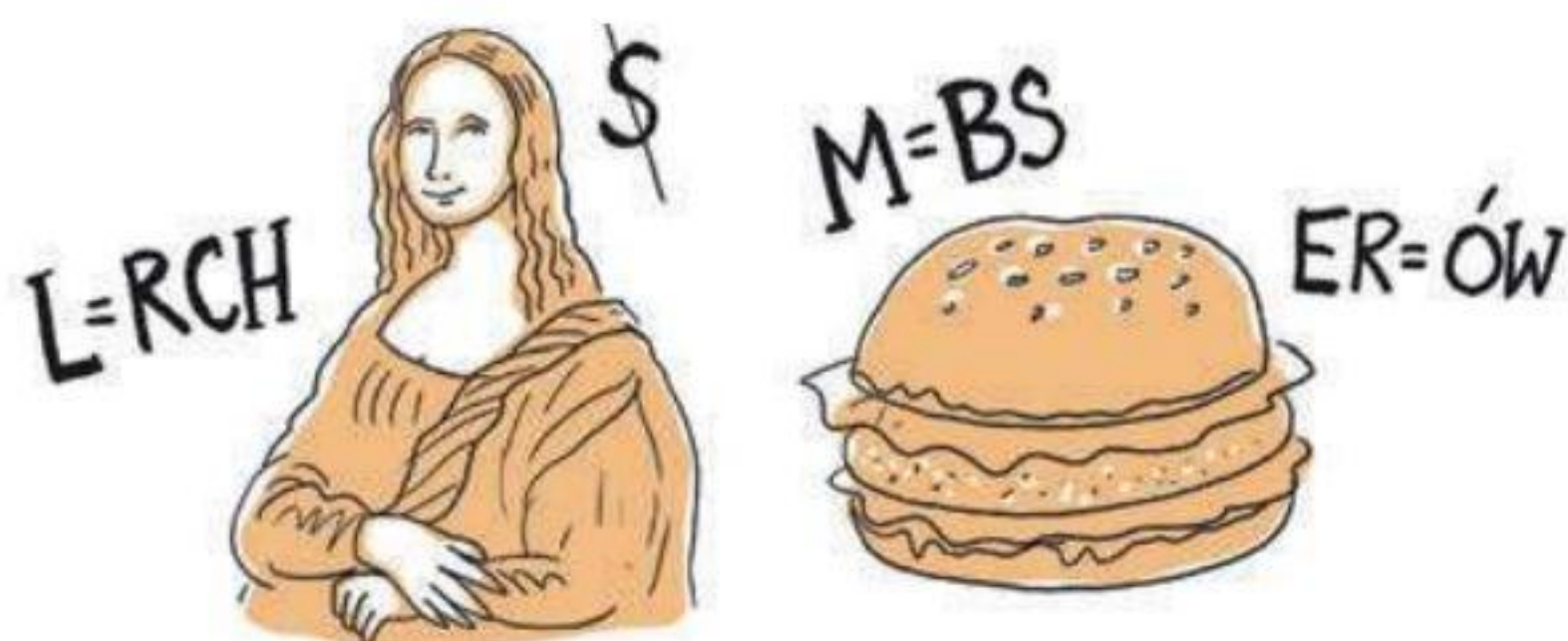
Oto imiona monarchów uważanych za przedstawicieli absolutyzmu oświeceniowego. Podaj po jednym przykładzie postępowania tych władców: 1) zgodnego z ideami oświecenia, 2) sprzecznego z nimi.

Monarchini lub monarcha	Przykład postępowania	
	zgodnego z ideami oświecenia	sprzecznego z ideami oświecenia
Katarzyna II (Rosja)		
Fryderyk II (Prusy)		
Maria Teresa (Austria)		

ćwiczenie

3

Rozwiąż rebus i wyjaśnij znaczenie ukrytego w nim hasła.

Uzupełnij wyrazami z ramki komentarze do map ukazujących zmiany polityczne i terytorialne Prus.

Prusy Królewskie ■ króla w Prusach ■ Śląsk ■ lennem
■ niezależność ■ elektor brandenburski

Brandenburgia i Prusy Książęce w 1525 r.

W 1525 r. książę Albrecht Hohenzollern złożył Zygmuntowi Staremu hołd lenny nazwany hołdem pruskim. W ten sposób Prusy Książęce stały się Polski. W 1618 r. ich władcą został, który rządził też Brandenburgią.

Brandenburgia i Prusy Książęce w 1657 r.

LEGENDA

■ nabytki terytorialne Brandenburgii

W 1657 r. król Jan Kazimierz przyznał Prusom Książęcym. Elektor przestał być lennikiem Polski. Odtąd bez zgody polskiego monarchy mógł prowadzić taką politykę, jaką uważał za korzystną dla swego państwa. W 1701 r. kolejny elektor koronował się na

Państwo brandenbursko-pruskie w 1740 r.

LEGENDA

nabytki terytorialne państwa brandenbursko-pruskiego

W 1740 r. król pruski Fryderyk II odebrał Austrii Państwo brandenbursko-pruskie stało się jedną z europejskich potęg.

Prusy w 1772 r.

LEGENDA

nabytki terytorialne Prus

W pierwszym rozbiórze Polski (1772) Fryderyk II zajął, dzięki czemu połączył w jedną całość obie części swojego państwa.

23

Powstanie Stanów Zjednoczonych

Anglicy szczycą się tym, że wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych była jedyną przegraną przez nich wojną od 1453 roku. A obce wojska ostatni raz najechały Wielką Brytanię w... 1066 roku.

Wybierrram się do Londynu na obchody tysiąca lat bez najazdu wrrogów.

ćwiczenie

1

Zdania w ramach opisują konflikt w koloniach brytyjskich w Ameryce, który doprowadził do wybuchu wojny o niepodległość. Połącz:

- 1) zdania ukazujące punkt widzenia angielskiego rządu – z Londynem,
- 2) zdania przedstawiające racje kolonistów – z koloniami brytyjskimi.

Koloniści mają kupować brytyjskie wyroby przywożone przez brytyjskie okręty.

Koloniści mają prawo sami decydować o swoim handlu.

Koloniści powinni pokryć część kosztów utrzymania angielskiej administracji i wojska.

Cła na towary przywożone do kolonii nie są wysokie, więc koloniści powinni je płacić bez sprzeciwu.

Cła zostały kolonistom narzucone, co jest nie do przyjęcia.

Koloniści nie potrzebują ochrony angielskiego wojska, gdyż Francuzi z Kanady nie zagrażają już kolonom.

Ola rozmawia ze swoim wujkiem na temat zamieszczonej tu ryciny. Wypowiedzi Oli są ukryte. Napisz, co – twoim zdaniem – mogła powiedzieć.

Wujek: O, jaki ciekawy obrazek! Gdzie i kiedy to było?

Ola:

Wujek: A co to, indiańskie okręty?

Ola:

Wujek: To skąd się na nich wzięli Indianie?

Ola:

Wujek: Aha, więc nie Indianie. A co oni wrzucają do wody?

Ola:

Wujek: Przecież w zimnej wodzie się nie zaparzy. Czemu nie woleli jej wypić?

Ola:

Wujek: A dlaczego Anglia nałożyła cło?

Ola:

.....

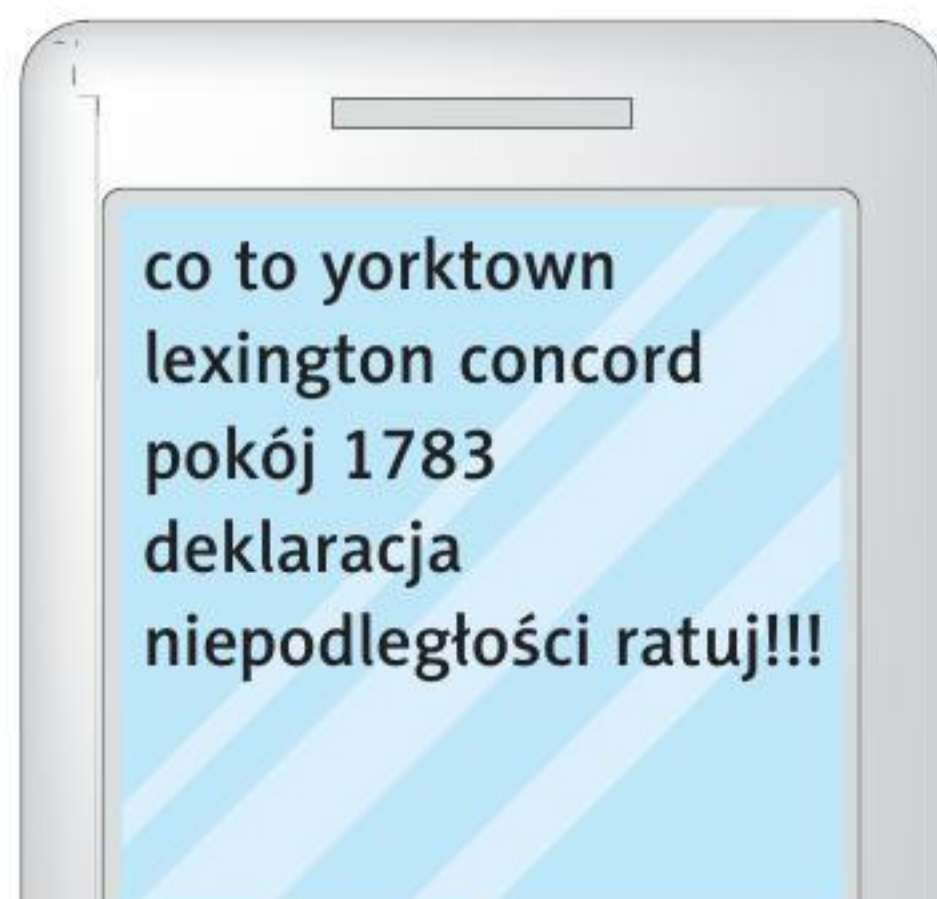
.....

Wujek: No to wcale się kolonistom nie dziwię...

ćwiczenie

3

Wyobraź sobie, że siedzisz z mamą w kolejce do dentysty, gdy na twoim smartfonie pojawia się wiadomość:

„No tak, Adam znowu panikuje na przerwie przed historią” – myślisz. „Jasne, pomogę. Zdąży przeczytać przed dzwonkiem”.

Zrób to tak: uporządkuj pojęcia w kolejności chronologicznej i każde krótko wyjaśnij.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ćwiczenie

4

Wpisz do tabelki brakujące informacje.

Ustrój Stanów Zjednoczonych		
Władza ustawodawcza	Władza wykonawcza	Władza sądownicza
.....		
składający się z dwóch izb:	Jego uprawnienia:	
■		
■		
Dopisana w 1791 r. Karta praw to, które		
.....		
.....		
.....		

24

Początek rewolucji francuskiej

Świętem narodowym Francji jest 14 lipca – rocznica zajęcia Bastylii.

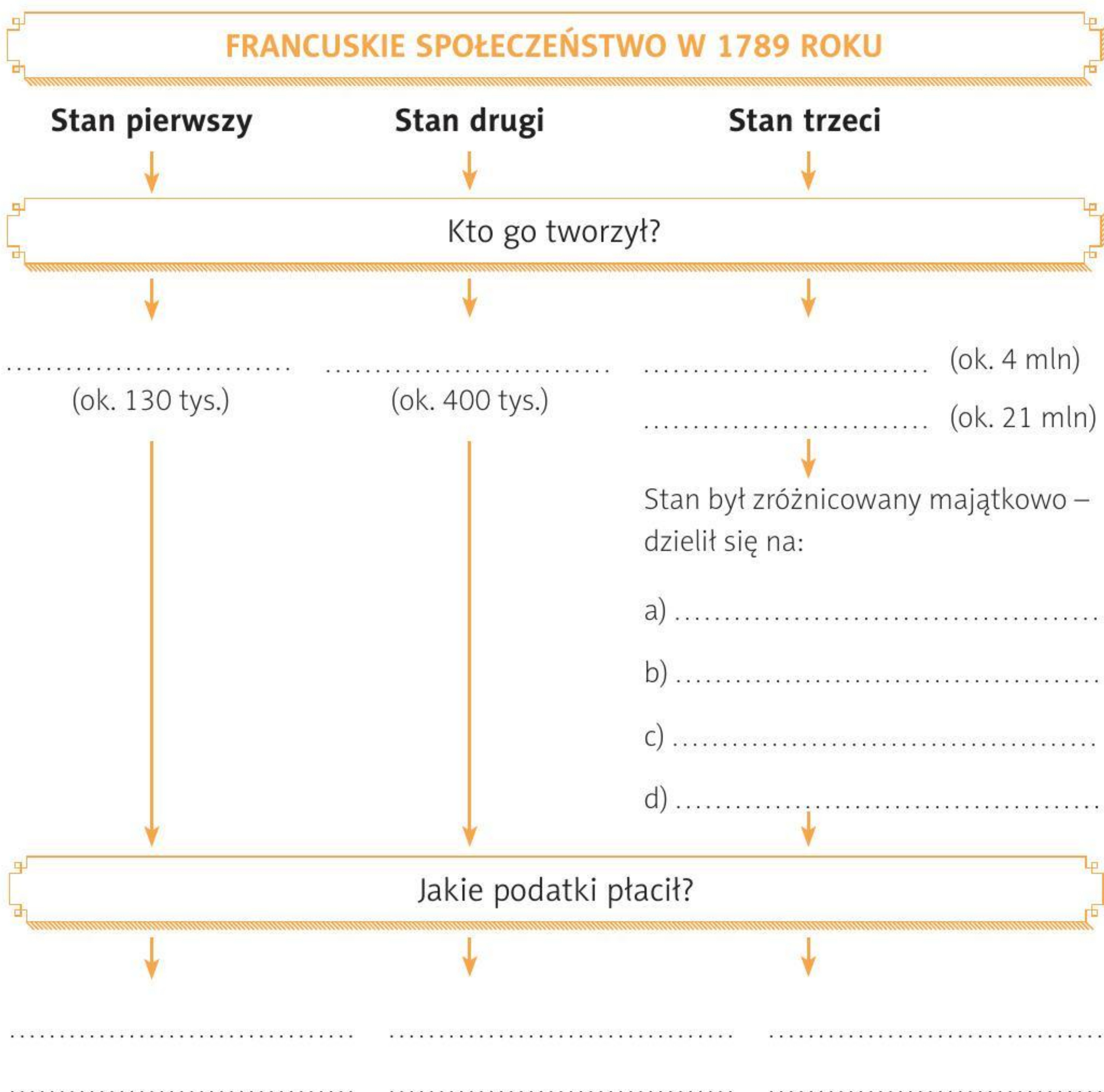
Biedni frrrrancuscy uczniowie!
Co to za święto w czasie wakacji?

ćwiczenie

1

Uzupełnij schemat.

ćwiczenie

2

Połącz każde pojęcie z odpowiednim wyjaśnieniem.

francuski parlament do 1789 r.

okres gwałtownych przemian politycznych i społecznych we Francji, które doprowadziły do upadku starego ładu i powstania nowego porządku

korzystne prawa nadane duchowieństwu i szlachcie (m.in. wolność od podatków)

Bastylia

przywileje stanowe

Stany Generalne

burżuazja

rewolucja francuska

twierdza w Paryżu, która służyła też jako więzienie

wielka trwoga

najbogatsi mieszkańcy miast: kupcy, właściciele manufaktur i bankierzy

ataki chłopów na zamki i dwory, podczas których mordowali oni szlachtę i niszczyli spisy powinności feudalnych

ćwiczenie

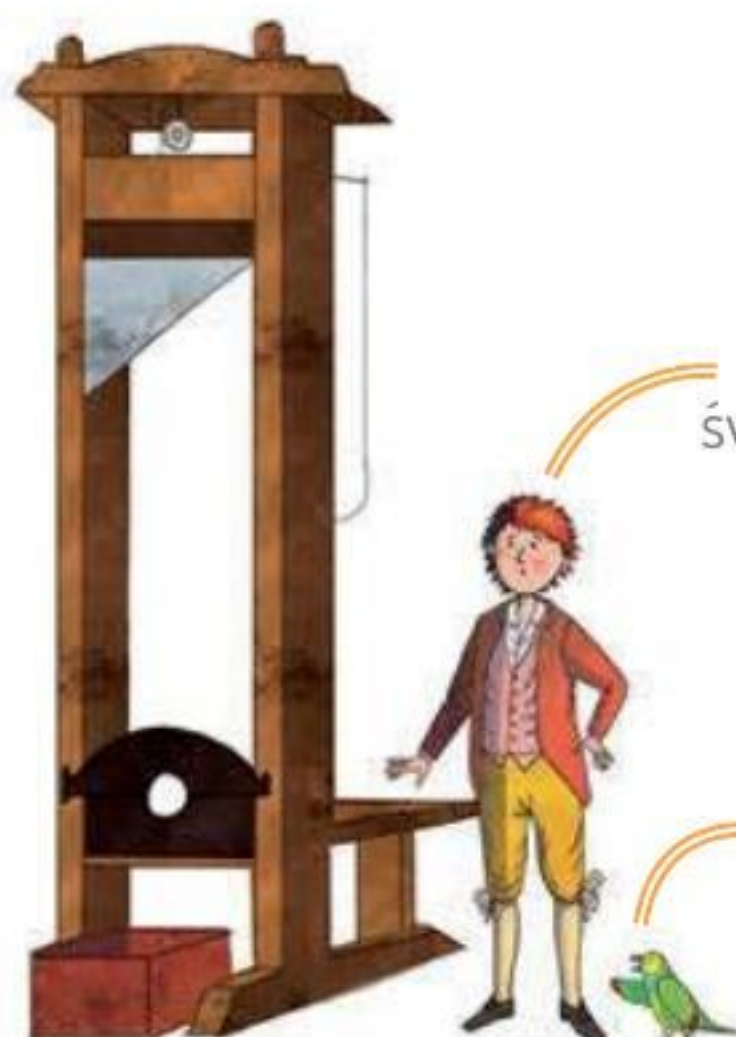
3

Ponumeruj wydarzenia zgodnie z kolejnością chronologiczną.

- ☐ Delegaci stanu trzeciego ogłosili się Zgromadzeniem Narodowym.
- ☐ Zgromadzenie Narodowe uchwaliło Deklarację praw człowieka i obywatela.
- ☐ Król Ludwik XVI zwołał do Wersalu Stany Generalne.
- ☐ Członkowie Zgromadzenia Narodowego złożyli przysięgę, że nie zakończą obrad, dopóki nie uchwalą konstytucji.
- ☐ Tłum mieszkańców Paryża obległ i zajął Bastylię (którą potem zburzono).
- ☐ Zgromadzenie Narodowe zniósło przywileje stanowe duchowieństwa i szlachty.

Na rysunkach ukazano wymyślone sceny rozgrywające się we Francji po uchwaleniu Deklaracji praw człowieka i obywatela. Napisz pod każdą ilustracją, czy przedstawiona na niej sytuacja jest zgodna z tym dokumentem czy nie.

ćwiczenie

1

Odpowiedz na pytania dotyczące wydarzeń rewolucji francuskiej.

W 1791 r. Zgromadzenie Narodowe uchwaliło konstytucję Francji.

Jakie były główne postanowienia konstytucji?

.....

.....

.....

.....

Jak nazywamy ustrój Francji po ogłoszeniu konstytucji?

.....

W 1792 r. parlament, w którym przewagę mieli jakobini, ogłosił Francję republiką.

Jaki los spotkał króla Ludwika XVI?

.....

W 1793 r. faktyczną władzę we Francji objął Komitet Ocalenia Publicznego, na którego czele stał Maksymilian Robespierre.

Jaką metodą posługiwał się Komitet Ocalenia Publicznego?

.....

ćwiczenie

2

Trzech francuskich parlamentarzystów z 1791 r. reprezentuje ówczesną prawicę, lewicę i centrum. Wskaż strzałką właściwe miejsce każdego z tych parlamentarzystów w sali obrad.

Reformujmy państwo, ale rozważnie, krok za krokiem. Gwałtowna zmiana ustroju nie przyniesie nam nic dobrego.

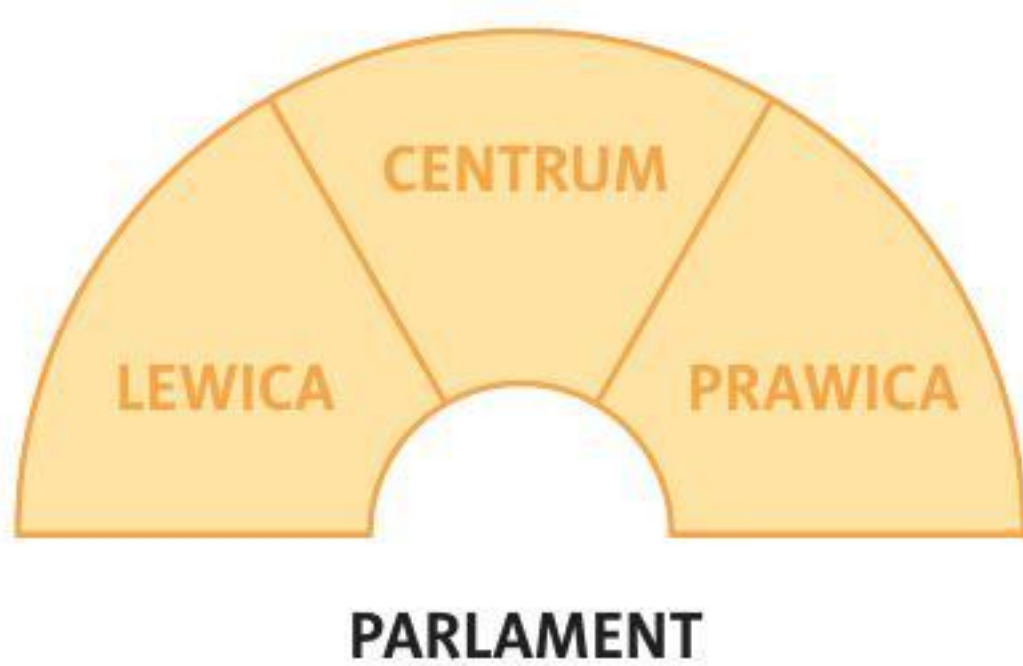

A po co nam w ogóle reformy? Przecież mamy świetny ustrój! Wystarczy usunąć nadużycia i będzie działał jak dobrze naoliwiony mechanizm.

Co wy opowiadacie! Monarchia to zły ustrój. Trzeba wprowadzić republikę. Precz z królem!

PARLAMENT

ćwiczenie

3

Prawda czy fałsz? Postaw krzyżyk w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
Rewolucja francuska obaliła stary ład we Francji.		
Deklaracja praw człowieka i obywatela wprowadziła wielki terror.		
Rewolucjoniści wspierali Kościół Katolicki.		
Armia francuska krwawo stłumiła powstanie w Wandei.		
Jakobini należeli do lewicy parlamentu.		

August II Mocny słynął z wielkiej siły, jednak raz trafił na mocniejszego od siebie. Szlachcic Cieński okręcił sztabę żelaza na szyi królewskiego żołnierza. Król nie dał rady odgiąć sztaby, a Cieński zrobił to bez trudu.

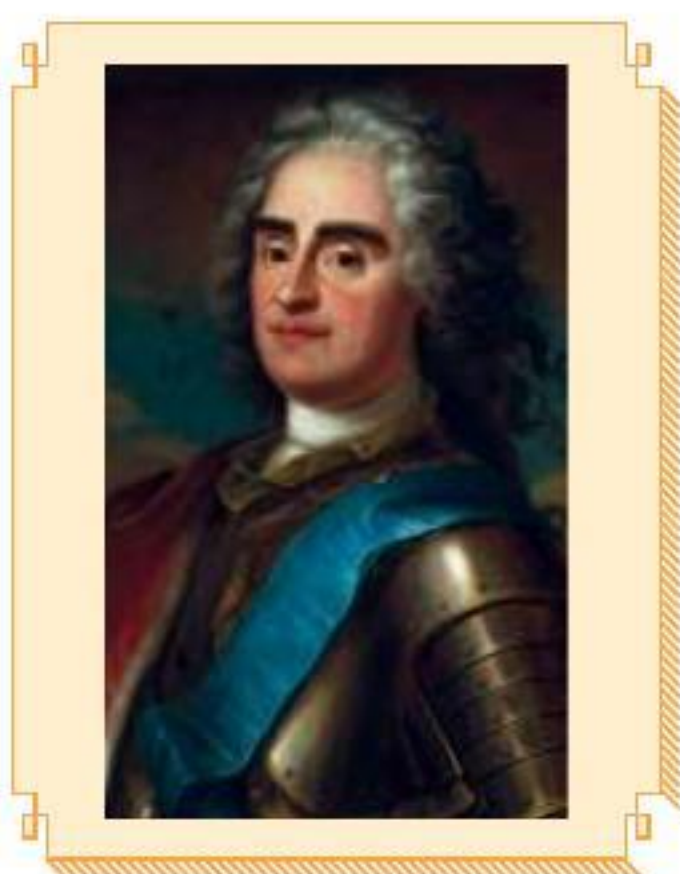

Nie chciałbym być tym żołnierzem.

ćwiczenie

1

W każdy prostokąt wpisz symbol króla, do którego odnosi się zdanie obok prostokąta. Symbole znajdziesz pod portretami.

August II Sas
(AII)

Stanisław Leszczyński
(SL)

August III Sas
(AIII)

- ☐ Szlachta wybrała go na króla w 1697 r.
- ☐ W 1733 r. wyniosła go na tron bezprawna elekcja, przeprowadzona pod osłoną wojsk rosyjskich.
- ☐ Szlachta wybrała go na króla w 1733 r.
- ☐ Został wyznaczony na króla Polski przez władcę Szwecji Karola XII.
- ☐ Za jego rządów w Rzeczypospolitej panował długotrwały pokój.
- ☐ Rozpoczął trzecią wojnę północną, by zdobyć Inflanty (nie zdobył).
- ☐ Po zwycięstwie Rosjan pod Połtawą (1709) uciekł za granicę.

- ☐ Bronił się w Gdańsku przed wojskami rosyjskimi.
- ☐ Chciał odzyskać Śląsk (nie udało mu się).
- ☐ Za jego rządów zwołano szesnaście sejmów, ale tylko dwa zakończyły się przyjęciem uchwał.
- ☐ Dążył do zawarcia unii realnej z Saksonią (nie pozwolił na to car Piotr I).
- ☐ O jego czasach szlachta mówiła potem: „Za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa”.

ćwiczenie

2

Zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu tabelki, które reformy proponował król Stanisław Leszczyński, a które – pijar Stanisław Konarski.

Proponowane reformy	Stanisław Leszczyński	Stanisław Konarski
Przebudowa ustroju na wzór istniejących monarchii parlamentarnych.		
Ograniczenie <i>liberum veto</i> .		
Zniesienie <i>liberum veto</i> .		
Przyznanie praw wyborczych tylko szlachcie posiadającej majątek.		
Utworzenie sprawnego rządu: Rady Rezydentów.		
Powiększenie armii do 50 tysięcy żołnierzy w czasie pokoju i 100 tysięcy w czasie wojny.		
Zastąpienie pańszczyzny czynszem.		
Przyznanie wolności osobistej chłopom.		

Uzupełnij raport o stanie Rzeczypospolitej w czasach saskich.

Rzeczpospolita w czasach saskich, czyli w latach	
Jacy królowie wtedy panowali?	
Jakie straty poniosła Rzeczpospolita podczas trzeciej wojny północnej?	Sytuacja w kraju: Pozycja Rzeczypospolitej w Europie:
Jakie zmiany wprowadził sejm niemy (1717)?	
Na czym polegała słabość państwa za rządów Augusta III?	Wpływy innych państw: Sytuacja wewnętrzna: ■ sejm – ■ armia – ■ magnaci – ■ miasta – ■ chłopci –
Jakie korzystne zmiany zaszły w czasach saskich?	
Twój wniosek: Rzeczpospolita w czasach saskich była państwem silnym/słabym*, ponieważ	

* Skreśl niepotrzebne.

W 1771 roku konfederaci barscy porwali Stanisława Augusta, kiedy późno wieczorem jechał kareta przez Warszawę. Wywieźli go z miasta, ale tam zabłądzili. W końcu jeden z nich wypuścił króla na wolność.

I dobrze zrrrobił.

ćwiczenie

1

Oceń pierwsze osiem lat rządów Stanisława Augusta (1764–1772) za pomocą formularza (s. 85–86). Uzupełnij go poprawnymi informacjami.

Imiona i nazwisko: Stanisław August Poniatowski

Rok urodzenia:

Pełniona funkcja:

Osiągnięcia:

1. Utworzenie komisji skarbowej i wojskowej.

Czego dokonały te komisje?

.....

.....

2. Odnowienie mennicy.

W jakim celu ją odnowiono?

.....

.....

3. Założenie Szkoły Rycerskiej.

Kim byli jej uczniowie i kim mieli zostać w przyszłości?

.....

.....

4. Doprowadzenie do powstania czasopisma „Monitor”.

Do czego wzywał „Monitor”?

.....

Niepowodzenia:

1. Uchwalenie przez sejm praw kardynalnych.

Wymień główne prawa kardynalne.

.....

.....

.....

2. Wybuch konfederacji barskiej.

Co konfederacja barska zmieniła w stosunku carycy Katarzyny II do Rzeczypospolitej?

.....

.....

3. Zgoda na I rozbiór Polski.

Jakie straty poniosła Rzeczpospolita w wyniku I rozbioru?

.....

ćwiczenie

2

Uzupełnij schemat słowami z ramki.

Katarzyna II ■ „delegację” ■ reform ■ kardynalnych ■ detronizacji
■ konfederacji ■ katolicyzmu ■ *liberum veto* ■ prawosławnej
■ różnowierców ■ sejm ■ protestanckiej ■ ustroju

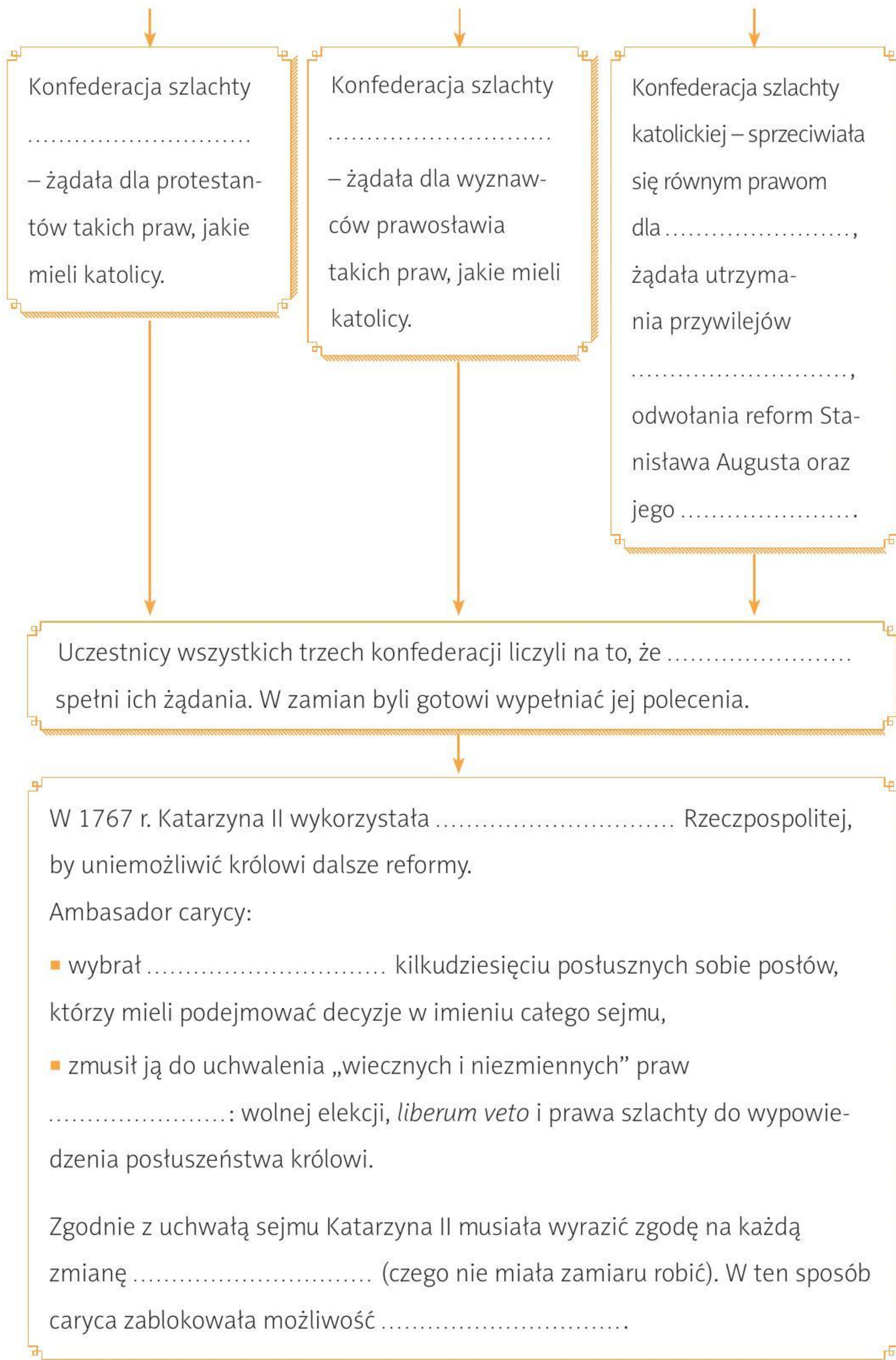
POLITYKA CARYCY KATARZYNY II WOBEC RZECZPOSPOLITEJ W 1767 ROKU

Katarzyna II nie zgadzała się na ważne reformy państwa planowane przez Stanisława Augusta, takie jak zniesienie

By uniemożliwić królowi reformy, Katarzyna II postanowiła wywołać chaos w Rzeczypospolitej. Doprowadziła do utworzenia trzech

Oto mapa I rozbioru Polski. Dopisz na niej nazwy państw zaborczych. Następnie wybierz trzy różne kolory i zaznacz nimi zajęte obszary: 1) na mapie, 2) w legendzie.

W 1772 r. najdotkliwszą stratę zadały Rzeczypospolitej Prusy. Wyjaśnij, dlaczego tak było. Pomogą ci: mapa z ćwiczenia 3 oraz poniższy tekst źródłowy.

Obejrzałem większą część kawałka przypadającego nam w dziale; najwięcej zyskujemy pod względem handlowym; stajemy się panami wszystkich płodów i całego przywozu Polski, a największą dla nas korzyścią jest, że będąc panami handlu zbożowego, nigdy nie doznamy głodu.

Król Prus Fryderyk II, List do księcia Henryka, 1772 r.

Ulubioną potrawą Stanisława Augusta była pieczeń barania. Królewski kucharz przyrządzał ją często na obiady czwartkowe i bardzo się starał, żeby wszystkim smakowała.

Choćby się nie wiem jak starrrrał, nie tknąłbym barrraniny.

ćwiczenie

1

W każdym z poniższych zdań jedno z czterech zakończeń jest błędne. Skreśl wszystkie błędne zakończenia.

1. Sejm rozbiorowy

- zatwierdził I rozbiór Polski.
- nałożył wysokie cła na zboże spławiane Wisłą.
- powołał Radę Nieustającą.
- utworzył Komisję Edukacji Narodowej.

2. Rada Nieustająca

- była rządem Rzeczypospolitej.
- w rzeczywistości podlegała ambasadorowi Rosji.
- usprawniła administrację i sądownictwo.
- doprowadziła do zapaści gospodarczej kraju.

3. Komisja Edukacji Narodowej

- przejęła majątek i szkoły po zlikwidowanym zakonie jezuitów.
- przeprowadziła reformę oświaty w duchu oświecenia.
- organizowała obiady czwartkowe u króla.
- wprowadziła nowoczesne metody nauczania i podręczniki.

4. W czasach stanisławowskich

- król zlikwidował zakon jezuitów.
- król założył Teatr Narodowy.
- powstały Łazienki Królewskie w Warszawie.
- nastąpił rozkwit oświecenia w Polsce.

Teatr królewski, którego scenę widzisz na zdjęciu obok, został zbudowany w Łazienkach na polecenie Stanisława Augusta. Mieści się w jednym z budynków zaznaczonych na planie. Tylko w którym?

Aby to ustalić, wpisz do tabeli hasła, których opisy znajdują się w punktach 1–6. Obwiedź kółkiem pierwszą literę każdego z sześciu haseł. Ta z pierwszych liter, która jako jedyna pojawi się dwa razy, wskazuje na planie budynek mieszczący teatr.

Opisy haseł

1. Założony w 1765 r., wystawiał sztuki francuskich i polskich autorów.
2. W tym stylu zbudowano Łazienki Królewskie.
3. Spotkania króla z pisarzami i publicystami poświęcone rozmowom o sztuce i reformie państwa.
4. Napisany przez Ignacego Krasickiego poemat o nieuctwie i próżniactwie mnichów.
5. Budowla, która na polecenie Stanisława Augusta powstała z dawnej łaźni magnackiej.
6. Komedia polityczna Juliana Ursyna Niemcewicza krytykująca sarmatyzm.

	Hasło
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

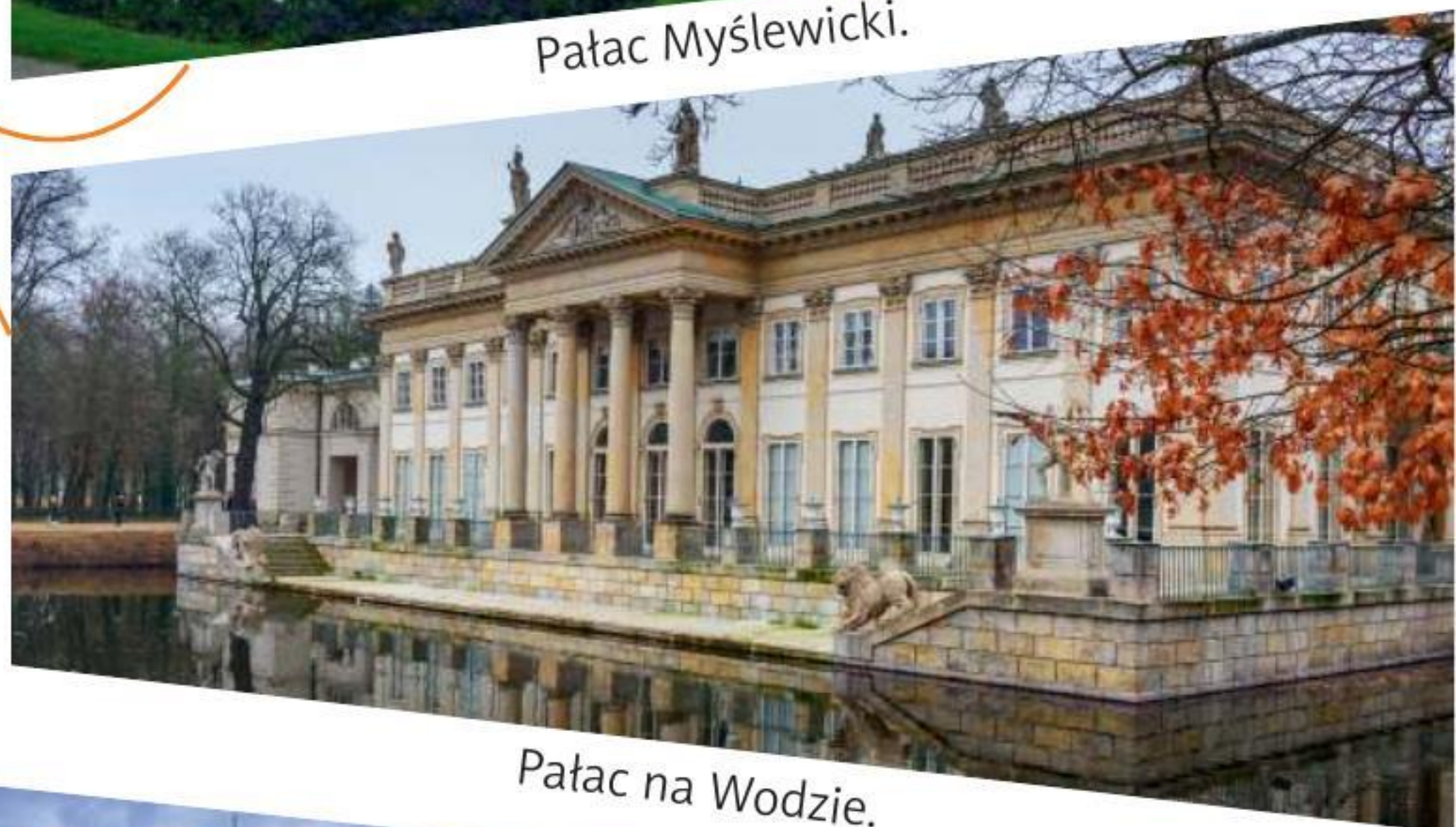
Belweder.

Stara Oranżeria (Stara Pomarańczarnia).

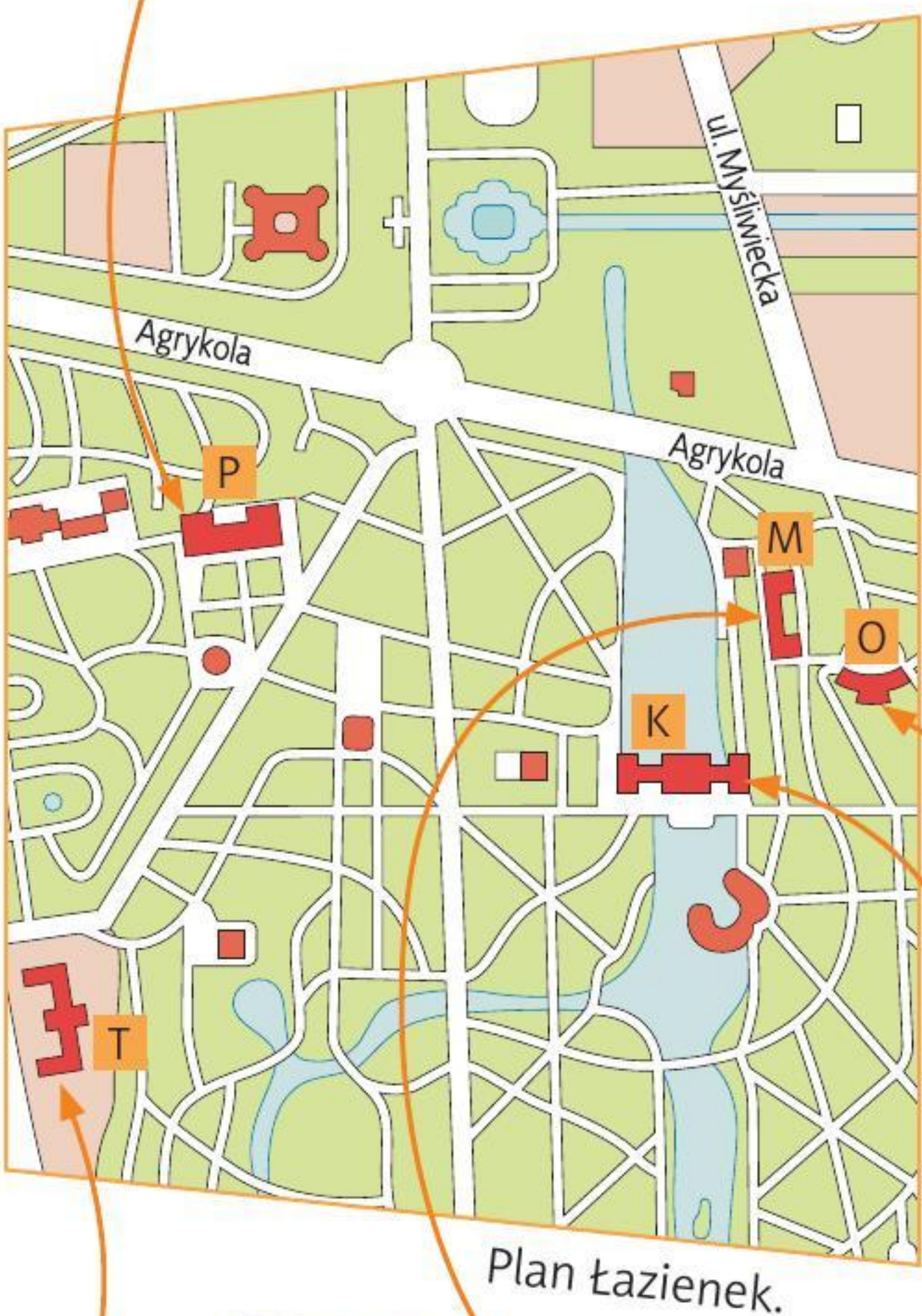
Pałac Myślewicki.

Pałac na Wodzie.

Wielka Oficyna.

Plan Łazienek.

Oto wybitne postacie czasów stanisławowskich: Marcello Bacciarelli, Canaletto, Hugo Kołłątaj, Ignacy Krasicki, Julian Ursyn Niemcewicz i Tadeusz Rejtan. Przy każdym portrecie napisz: 1) kogo przedstawia, 2) z czego jest znana ta postać.

W rozpoznaniu postaci pomogą ci wskazówki.

Był Włochem.

Malował, ale nie portrety królów.

Był księdzem.

Nie był księdzem.

Wyśmiał nieuctwo
i próżniactwo
mnichów.

Brał udział w sejmie
rozbiorowym.

3 maja hetman Ksawery Branicki przyprowadził do sejmu grupę rwących się do szabli rębajłów. Mieli zaatakować zwolenników konstytucji. Ale ci sprowadzili tysiąc własnych rębajłów i hetman nie odważył się na atak.

ćwiczenie

1

Wpisz brakujące informacje w pustych polach tabelki.

Stronnictwa polityczne utworzone przed zwołaniem Sejmu Wielkiego		
Jak się nazywało?	Kto do niego należał?	Do czego dążyło?
Stronnictwo królewskie		
		Do utrzymania istniejącego ustroju państwa.
	Część magnatów i szlachty (m.in. księża Stanisław Staszic i Hugo Kołłątaj).	

Oto dokument Stanisława Augusta zwołujący sejm w 1788 r. Połącz z nim te zdania, które mówią o rzeczywistych dokonaniach Sejmu Wielkiego. Błędne zdania przekreśl.

- Zawarcie sojuszu obronnego z Prusami.
- Utworzenie stronnictwa królewskiego.
- Utworzenie Komisji Edukacji Narodowej.
- Likwidacja zależnej od Rosji Rady Nieustającej.
- Założenie Collegium Nobilium i Szkoły Rycerskiej.

- Wprowadzenie stałego podatku na utrzymanie armii.
- Uzyskanie poparcia carycy Katarzyny II dla reform.
- Uchwała o podniesieniu liczby wojska do 65 tysięcy żołnierzy.
- Uchwała o podniesieniu liczby wojska do 100 tysięcy żołnierzy.

ćwiczenie

3

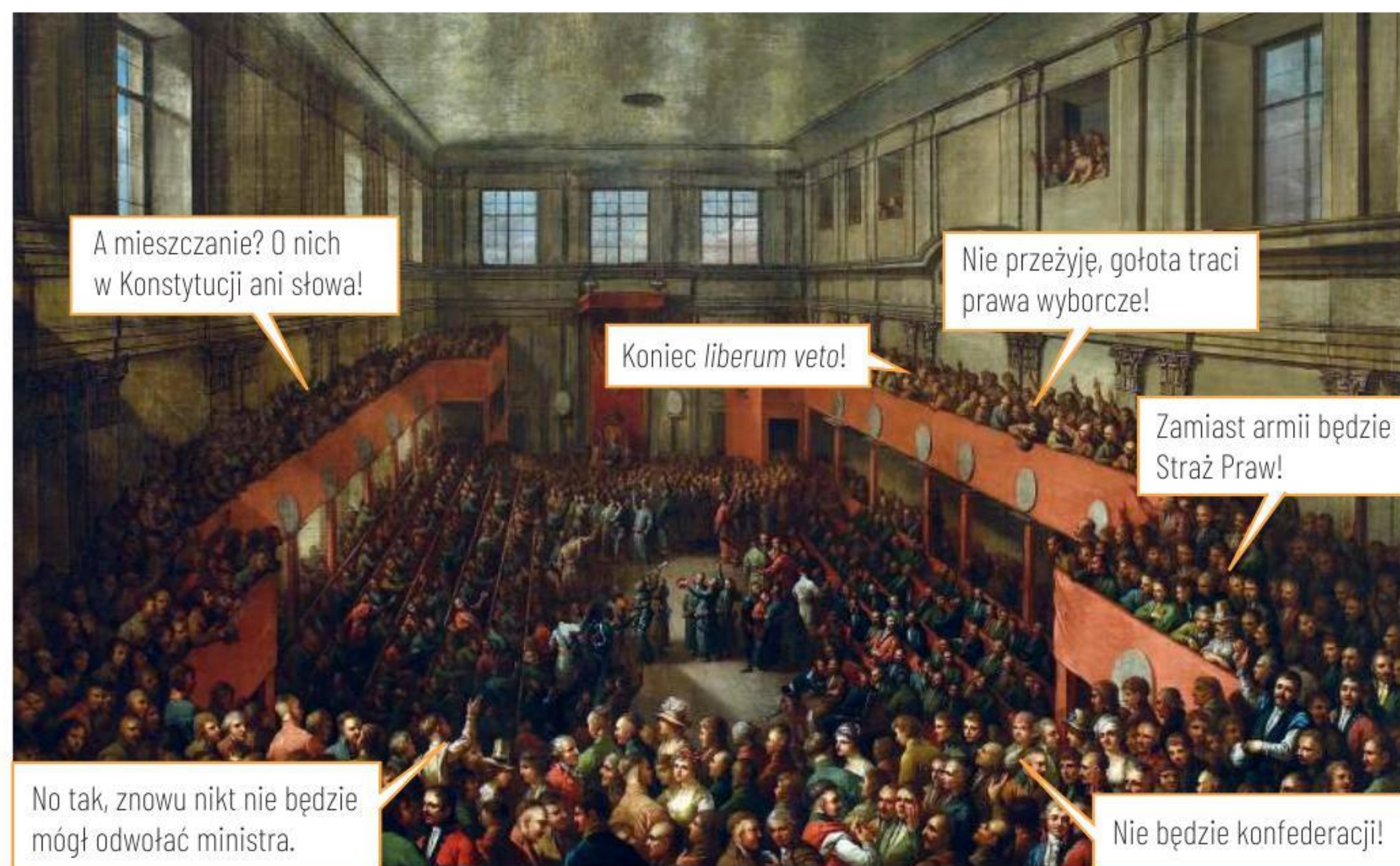
Odpowiedz na pytania w tabelce.

Ustrój Rzeczypospolitej wprowadzony przez Konstytucję 3 maja			
Jak się nazywał ten ustrój?			
Jakie instytucje sprawowały najwyższą władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą?	władza ustawodawcza:	władza wykonawcza:	władza sądownicza:
Jak powoływano króla na tron?			
W jaki sposób sejm podejmował decyzje?			
Kto miał prawa wyborcze na sejmikach?			

ćwiczenie

4

Obraz z 1806 r. przedstawia uchwalenie Konstytucji 3 maja. Widzowie stojący na galerii Sali Senatorskiej wykrzykują swoje komentarze do Ustawy rządowej. Nie wszyscy mają rację – przekreśl dymki z błędnymi wypowiedziami.

W 1792 roku mieszkańcy Petersburga nie ukrywali pogardy dla przeciwników Konstytucji 3 maja, którzy poprosili carycę o pomoc. Polski poseł pisał ze stolicy Rosji: „Pospółstwo nawet na rynku o nich rozmawia i nazywa ich zdrajcami”.

A jednak armia rosyjska poszła na Warszawę.

ćwiczenie

1

Wyobraź sobie, że jest 1793 r., a ty stoisz właśnie na rynku nikomu nieznanego miasteczka Psieskóry. Wśród jego mieszkańców trwa spór o to, co się wydarzyło po uchwaleniu Konstytucji 3 maja. Kto ma rację? Przekreśl dymki z błędnymi wypowiedziami.

To było tak: magnaci poprosili carycę o pomoc w obaleniu Konstytucji 3 maja i wtedy wojska rosyjskie wkroczyły do Rzeczypospolitej. Nasza armia w ogóle nie stawiała oporu, dlatego nastąpił II rozbiór Polski.

Nie, to było inaczej. Najpierw wojska rosyjskie wkroczyły do Rzeczypospolitej, a wtedy część magnatów zdradziła i poprosiła carycę o II rozbiór Polski.

Nie, to nie tak! Przecież najpierw magnaci poprosili carycę o pomoc. Nasze wojska toczyły wojnę z Rosjanami, ale król wydał rozkaz przerywania walki. I potem nastąpił II rozbiór Polski.

Co wy opowiadacie? Przecież to caryca poprosiła polskich magnatów o pomoc. Nasza armia wkroczyła do Rosji, ale przegrała wojnę i wtedy nastąpił II rozbiór Polski.

Jaka opinia panowała o targowiczanych? Przeczytaj fragmenty wspomnień: 1) ambasadora Rosji w Warszawie Jakoba Sieversa (czytaj: ziwersa), 2) Juliana Ursyna Niemcewicza (ten tekst znajdziesz także na s. 212 podręcznika). Potem odpowiedz na pytania zamieszczone pod tymi tekstami.

Spomiędzy polskich magnatów (...) kto tylko okazał się skłonny do zdrady, każdy znalazł w Petersburgu jak najdoskonalsze przyjęcie. Szczęsny Potocki, [Ksawery] Branicki i [Seweryn] Rzewuski stanęli na czele zdrajców, którzy przyzwali pomoc moskiewską przeciwko własnej swojej ojczyźnie.

Jakob Sievers, *Jak doprowadziłem do drugiego rozbioru Polski*, koniec XVIII w.

Dziwięciu tylko słuźalców Szczęsnego [Potockiego] podpisało się na niej [konfederacji targowickiej] i pana swego obrało marszałkiem, dziewięć osób ogłosiło naród cały, reprezentantów jego w sejmie za buntowników, dziewięciu płatnych od Moskwy miesięcznie słuźalców, otoczonych wojskiem moskiewskim, nazwało króla, senat, posłów zdrajcami ojczyzny i obcą bronią przyszło zwalać dzieło utworzone z taką pracą, z takim wysileniem, z tylu ofiarami.

Julian Ursyn Niemcewicz, *Pamiętniki czasów moich*, pierwsza połowa XIX w.

Pytania:

1. Czy opinie rosyjskiego ambasadora i polskiego polityka o targowiczanych są przeciwstawne czy raczej podobne? Uzasadnij swój sąd.

.....

.....

.....

2. Czy po przeczytaniu fragmentu wspomnień ambasadora Rosji zgodzisz się z twierdzeniem, że zdrajcami gardzą nawet ci, którzy korzystają z ich usług? Uzasadnij swoje zdanie.

.....

.....

.....

.....

Na mapie ukazującej wojnę w obronie Konstytucji 3 maja i II rozbiór Polski:

1. Dopisz nazwy: Targowica, Zieleńce, Dubienka, Grodno. Przy każdej nazwie podaj datę wydarzenia związanego z daną miejscowością.
2. Zaznacz kolorami Rosji i Prus tereny zajęte przez te państwa w II rozbiórze.

Tadeusz Kościuszko pochodził z drobnej szlachty. W młodości zakochał się z wzajemnością w córce senatora Ludwice Sosnowskiej. Ale ojciec panny powiedział mu: „Córki magnackie nie dla drobnych szlachetków!”. I wydał Ludwikę za magnata.

Wstrrrętny typ!

ćwiczenie

1

Napisz, do czego dążyli i na co mieli nadzieję po II rozbiórze Polski: patrioci, król Stanisław August i Tadeusz Kościuszko.

Kto?	Do czego dążył/dążyli?	Na co miał/mieli nadzieję?
Patrioci		
Stanisław August	Do zapewnienia Rzeczypospolitej ochrony Rosji przed zaborczością Prus i Austrii.	
Tadeusz Kościuszko	Do rozpoczęcia powstania przeciwko Rosji, ale w późniejszym terminie.	Na wyrównanie szans przez:

ćwiczenie

2

Na przełomie kwietnia i maja 1794 r. caryca Katarzyna II napisała list do generała Aleksandra Suworowa. Oto fragment tego listu. Napisz na s. 100, co w nim jest nieprawdą.

Hrabio Aleksandrze Wasiljewiczu! Znany wam z pewnością buntownik Kościuszko, podburzywszy Polskę, w swych kontaktach z potworami rządzącymi Francją zamierza wszędzie rozsiewać bunt na złość Rosji.

ćwiczenie

3

Połącz każde wydarzenie insurekcji kościuszkowskiej z właściwym opisem.

zwycięstwo wojsk Kościuszki nad korpusem rosyjskim, odniesione dzięki atakowi kosynierów (kwiecień 1794)

wydany przez Kościuszkę dokument, który: 1) przyznał chłopom wolność osobistą, 2) znacznie obniżył pańszczyznę (maj 1794)

bitwa pod Racławicami

bitwa pod Szczekocinami

próba zdobycia polskiej stolicy przez wojska rosyjskie i pruskie (lipiec-wrzesień 1794)

wydanie Uniwersału połanieckiego

odmowa rozbrojenia 1,5-tysięcznej brygady kawalerii przez jej dowódcę i marsz brygady z Ostrołęki do Krakowa (marzec 1794)

rzeź Pragi

przegrana Kościuszki z wojskami rosyjskimi i pruskimi (czerwiec 1794)

oblężenie Warszawy

bunt generała Madalińskiego

bitwa pod Maciejowicami

przegrana Kościuszki z wojskami rosyjskimi; Naczelnik został ranny i trafił do niewoli (październik 1794)

wymordowanie przez wojska rosyjskie ok. 20 tysięcy mieszkańców prawobrzeżnej dzielnicy Warszawy (listopad 1794)

Wkrótce po III rozbiore Polski pewien podróżnik pojechał do kilku miast byłej Rzeczypospolitej. Odwiedził kolejno: Lwów, Kraków, Poznań, Toruń, Gdańsk, Warszawę, Grodno, Wilno, Mińsk.

Zaznacz na mapie trasę podróżnika. Pod mapą napisz przy nazwie każdego miasta, który zaborca i w którym rozbiore je zagarnął.

LEGENDA

— granice Rzeczypospolitej przed I rozbiorem

Tereny zajęte przez:

Rosję
 Prusy
 Austrię

Tereny zajęte przez:

Rosję
 Prusy

Tereny zajęte przez:

Rosję
 Prusy
 Austrię

■ Lwów	■ Warszawa
■ Kraków	■ Grodno
■ Poznań	■ Wilno
■ Toruń	■ Mińsk
■ Gdańsk	

Obraz na stronie 225 podręcznika to czysta propaganda: Napoleon chciał, żeby wszyscy tak sobie wyobrażali jego przejście przez Alpy. Naprawdę jechał na mule, czyli krzyżówce konia z osłem – i to na mule prowadzonym za uzdę przez przewodnika.

A potem kazał sobie zrobić takie piękne selfie.

ćwiczenie

1

Odpowiedz na pytania do ilustrowanej historii Francji w latach 1799–1807 (s. 102–104).

Napoleon Bonaparte jako pierwszy konsul (1799–1804). ▶

W jaki sposób Napoleon został pierwszym konsulem?

.....

.....

.....

◀ Zawarcie przez Francję konkordatu ze Stolicą Apostolską (1801).

Co osiągnął Napoleon dzięki podpisaniu konkordatu?

.....

.....

.....

.....

.....

◀ Kodeks Napoleona, ogłoszony w 1804 r.

Jakie osiągnięcia rewolucji francuskiej wprowadził Kodeks Napoleona?

.....

.....

.....

.....

Koronacja Napoleona na cesarza Francuzów (1804). ▶

*Czego pragnął Napoleon jako cesarz:
1) dla siebie, 2) dla Francji?*

.....

.....

.....

.....

◀ Bitwa pod Trafalgarem (1805).

Kto ją stoczył i czym się zakończyła?

.....

.....

.....

Bitwa pod Austerlitz (1805). ▶

*Kto brał w niej udział
i kto zwyciężył?*

.....

.....

.....

.....

Bitwa pod Jeną (1806). ▶

Kto z kim walczył pod Jeną i Auerstedt i czym się zakończyły te bitwy?

.....

.....

.....

.....

.....

▲ Francuzi palący angielskie towary przemyczone do Niemiec mimo blokady kontynentalnej.

Na czym polegała blokada kontynentalna?

.....

.....

.....

◀ Zawarcie przez Francję, Rosję i Prusę pokoju w Tylży (1807).

Jakie były postanowienia pokoju w Tylży?

.....

.....

.....

.....

.....

Oto lista sukcesów, które Napoleon odniósł w czasie swojego konsulatu. Złośliwy wirus komputerowy pozamieniał miejscami słowa zaznaczone na niebiesko. Skreśl je i wpisz każde we właściwym miejscu.

SUKCESY NAPOLEONA JAKO PIERWSZEGO KONSULA

- Zapewnił Francji bezrobocie dzięki zwycięstwu nad Austrią (1801).
- Dobrał do rządu miliony Francuzów, którzy zatrzymali wzrost cen.
- Ograniczył ekonomistów.
- Zawarł nowoczesny zbiór przepisów.
- Ogłosił pokój prawa cywilnego, nazwany Kodeksem Napoleona.
- Poparły go konkordat z papieżem.

Prawda czy fałsz? Postaw krzyżyk w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
Wojny napoleońskie ogarnęły większość Europy – od Portugalii po Rosję.		
Za głównego wroga Francji Napoleon uważał Anglię.		
W 1806 r. przestało istnieć Cesarstwo Rzymskie, założone w 962 r. przez Ottona I.		
W 1807 r. Rosjanie wygrali bitwę pod Frydlandem.		
Podboje Napoleona cieszyły się poparciem francuskiej burżuazji.		
W pokonanych krajach Napoleon przywracał poddaństwo chłopów.		
Austriacy, Rosjanie, Niemcy, Hiszpanie i Włosi darzyli sympatią Napoleona i Francuzów.		

Żołnierze Legionów Polskich we Włoszech żyli bardzo skromnie. Żartowali nawet, że mają francuską kuchnię: na obiad osiem kasztanów i cztery żaby.

To ja bym wolał kuchnię włoską i pizzę.

ćwiczenie

1

Którego zaboru dotyczy każda z informacji w tabelce? Postaw krzyżyk w odpowiednim miejscu. Uwaga! Niektóre informacje odnoszą się do dwóch lub trzech zaborów.

Sytuacja mieszkańców byłej Rzeczypospolitej w latach 1795–1806			
Informacja	Zabór		
	rosyjski	pruski	austriacki
Językiem urzędowym pozostał polski.			
Językiem urzędowym był niemiecki.			
Szlachta nie uzyskała wpływu na rządy w państwach zaborczych.			
Szlachcica można było aresztować bez wyroku sądu.			
Szlachta musiała płacić wysokie podatki.			
Zmalało znaczenie mieszczan.			
Państwo zwiększyło chłopom wymiar pańszczyzny.			
Położenie chłopów się poprawiło, gdyż zyskali ochronę urzędników przed samowolą panów.			
Niektórzy chłopci musieli odbywać 25-letnią służbę wojskową.			

Odpowiedz na pytania dotyczące Legionów Polskich we Włoszech (s. 107–108).

Kiedy powstały Legiony Polskie we Włoszech?

.....

Kto był ich dowódcą?

.....

Ilu żołnierzy liczyły?

.....

Kto wstępował do Legionów?

.....

.....

.....

.....

.....

W jaki sposób dowódcy wprowadzali w życie hasło: „wolność, równość, braterstwo”?

.....

.....

.....

Na co mieli nadzieję legioniści?

.....

.....

Z kim walczyli legioniści?

.....

.....

.....

Co się stało z Legionami po zawarciu przez Francję pokoju z Austrią?

.....

.....

.....

.....

.....

ćwiczenie

3

Wyobraź sobie, że wehikuł czasu przeniósł cię do 1806 r. Stoisz na rynku Poznania i przysłuchujesz się ludziom. Czy mają rację? Napisz, co im powiesz o dążeniach Napoleona.

Napoleon odbuduje Rzeczpospolitą, bo Francja potrzebuje sojusznika na wschodzie.

Bonaparte wprost powiedział, że chce wskrzesić Polskę.

Główny cel Napoleona to pokonanie cara. Odrodzi Rzeczpospolitą, żeby osłabić Rosję.

Ty:

Napoleon wyglądał co najmniej niepozornie. Generał Jan Henryk Dąbrowski pisał po pierwszym spotkaniu z przyszłym pogromcą Europy: „Takie to było małe i jakieś czarne a żółte, a takie chude, a biedne... a nóżki miał cienkie, cieniutkie...”.

Napoleon zrrrobiłby lepsze wrrrażenie, gdyby był zielony. To barrrdzo piękny kolorrr.

ćwiczenie

1

W połowie XIX w. pan Feliks, stary żołnierz napoleoński, ułożył zagadki dla swoich wnuków. Jak umiał, tak je zrymował. Wszystkie dotyczą wydarzeń z lat 1807–1813. Rozwiąż zagadki pana Feliksa. Pod każdą: 1) wyjaśnij, o czym opowiada, 2) dopisz datę. Potem ponumeruj zagadki, tak by utworzyły ciąg chronologiczny.

*Rzecz to niestychana, na miarę rozboju,
Cesarz podyktował zasady ustroju!*

☐

*W górach polskie pany
Pobiły Hiszpany.*

☐

*Kiedy przyszli Austriacy,
Zatrzymali ich Polacy.
Bój stoczyli pod Warszawą,
Wielką się okryli sławą.*

☐

*Armii carskiej znał potęgę,
Jednak cenił swą przysięgę.
Sznurem za nim szli żołnierze,
Żywot skończył zaś w Elsterze.*

☐

*Gdy mówili: kraj ogromny,
Na przestrogi był niepomny.
Jak go zaskoczyła zima,
To mu zaraz zrzęda mina.*

☐

*Napoleon uzyskał Aleksandra
zgode,
By Polakom utworzyć księstwo
na ostodę.*

☐

ćwiczenie

2

Wokół mapy znajdują się pytania dotyczące Księstwa Warszawskiego. Odpowiedz na nie.

Kto i kiedy je utworzył?

.....

Z jakich ziem powstało?

.....

Kiedy i o jakie tereny się powiększyło?

.....

Z jakimi państwami sąsiadowało?

.....

Jaki miało ustroj?

.....

Na czym polegała jego zależność od Francji?

.....

.....

Kiedy i dlaczego praktycznie przestało istnieć?

.....

.....

ćwiczenie

3

Kilka osób rozmawia o przebiegu wojny Napoleona z Rosją. Nie wszyscy mają rację – skreśl dymki z błędnymi wypowiedziami.

Napoleon uderzył na Rosję zbyt małymi siłami.

A Rosjanie świetnie to rozegrali: wciągnęli przeciwnika w głąb swojego ogromnego państwa.

Tam Wielka Armia przegrała bitwę pod Borodino.

I ciągle malała: z 600 tysięcy żołnierzy na początku wyprawy do 100 tysięcy w Moskwie.

A w Moskwie Napoleon stracił miesiąc, czekając na propozycje pokojowe cara. Nie doczekał się.

I potem Wielka Armia musiała brnąć przez śniegi. Brr!

ćwiczenie

4

Oto rysunek satyryczny z XIX w. W opisie brak wyjaśnienia, do jakich wydarzeń nawiązał rysownik. Dopisz to wyjaśnienie.

Z góry na dół albo przyczyny i skutki.
Francuska karykatura z 1814 r.

Napoleon stoi na łamiących się szczytach, opartych na czubkach wież Madrytu (Hiszpania) i Moskwy (Rosja). Pod cesarzem widać kanał, do którego zaraz wpadnie. Upuścił już symbole władzy: berło i jabłko, a z głowy spadł mu kapelusz. W głębi stoi pałac, gdzie Napoleon podpisał abdykację.

Rysownik chciał pokazać, że Bonaparte stworzył zbyt wielkie imperium i nie umiał nad nim zapanować. Do upadku doprowadziły go niepowodzenia poniesione:.....

1) w Hiszpanii -

.....

2) w Rosji -

.....

Fotografie: Agencja BE&W (s. 9, 29, 40, 41, 44, 46, 57, 59, 68, 75, 82, 90, 91, 92, 95, 102, 103, 104); Biblioteka Cyfrowa POLONA (s. 29); Domena publiczna (s. 9, 12, 20, 29, 39, 44, 82, 85, 94, 102, 103, 104); Photopower/Bridgemanart (s. 111); Stefan Płużański, *Bitwa pod Oliwą*, ze zbiorów Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku (s. 44); Shutterstock (s. 8, 9, 27, 60, 91).

Źródła cytatów: Władysław Konopczyński, *Fryderyk Wielki a Polska*, post. opatrzył Emanuel Ros-tworowski, Instytut Zachodni, Poznań 1981, s. 132–133 (s. 88); Władysław A. Serczyk, *Katarzyna II. Carowa Rosji*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 1989, s. 278 (s. 99); Âkov Efimovič Sievers, *Pamiętniki z ośmnastego wieku*, t. 5: *Drugi rozbiór Polski z pamiętników Sie-versa*, Nakładem Księgarni J.K. Żupańskiego, Poznań 1865, s. 54 (s. 97); *Wielka historia Polski*, t. 6: S. Grodziski, *Polska w czasach przełomu (1764–1815)*, Kraków 2004, s. 132 (s. 97).

Odpowiedź do ćwiczenia 4 na s. 26.

ISBN 978-83-8118-263-8

Czy do Polski miała wkroczyć wielka armia baranów,
żeby zdobyć stogi siana?
Skoro Moskwa była trzecim Rzymem, to gdzie szukać
pierwszego i drugiego?
Który kraj obchodzi święto narodowe w czasie wakacji?
Co można zrobić z Ameryką w kolejce do dentysty?
I co ukryła Ola?

Odpowiedzi na te i inne pytania znajdziesz w zeszycie ćwiczeń.
Wystarczy tylko rozwiązać wszystkie zadania.
Do dzieła!

Podróże w czasie – seria książek do historii
z dobrymi tradycjami.

podręcznik

zeszyt ćwiczeń

Multipodręczniki *Podróży w czasie* –
cyfrowe wersje podręczników
na komputer i tablet.

www.ksiegarnia.gwo.pl

gwo.pl

